

TRAGEDIJA BREZ MRTVIH

Mimi Malenšek

I

Ko se je Sine tistega jesenskega jutra prebudil na kavču v stari jedilnici, se mu je sprva zdelo, da je dan prav tak, kot so vsi oktobrski dnevi. Kakor vsako jutro, se je tudi tokrat najprej zagledal v kubi-stično sliko nad vzglavjem — predstavljala je robotu podobno golo žensko postavo s cvetličnim loncem na oglatih kolenih — potem je zazdehal in ponovil vse tiste kretnje, ki so spadale k obredu jutranjega vstajanja. Najprej je pogledal na uro, kazala je tri četrt na osem. Nato je segel po koledarju in prebral: Ponedeljek, 23. oktobra. Ste že poravnali zaostalo radijsko naročnino? — In zraven lastni pripis, dvakrat podčrtan: Razprava ob pol devetih!!!

Odložil je koledar in se ostro zavedel, da ta ponedeljek ni običajen dan. Na sodišču nima nobene tistih razprav, ki jih je vaju. Nobene tožbe zaradi žaljenja časti ali zaradi stanovanjskega spora, kjer bi ga mogel nadomestovati koncipient. Današnja razprava je zanj nadvse pomembna. Sodišče bo končno odločilo zadevo med njim in Beti.

V trenutku je bil pokonci. V glavi mu je brnelo in v sencih je čutil skeleče neugodje. To je od sinočnjega popivanja v baru. Pred očmi so mu zamigljale eksotično poslikane stene, arabeske tobačnega dima, lepo oblečena dekleta s preračunljivimi kretnjami, zvoki jazza in hkrati ga je obšla nejevolja zaradi Vlaste, ki je ves večer plesala z drugimi. On in doktor Ažman sta sedela pri mali mizici v kotu in pila. Govorila sta tudi o današnji razpravi. Ažman je po svoji navadi nekoliko moraliziral. Kaj je že rekel?

»Ločitev zakona je fiasko, dragi moj! Spodoben človek si tega ne more privoščiti. Nekaj takega, kakor skok iz drvečega vlaka. Težko se rešiš s celimi udi. Si kdaj bral, kaj je rekel Goethe o zakonu? Z vestjo ga je primerjal! Vest je včasih človeku še bolj nadležna kot žena pa se je vendar ne more znebiti. Neprijetno mi je, ker si si ravno mene izbral za svojega zastopnika. Premalo sem premislil, ko sem ti obljubil. Veš, Beti se mi smili. Pravzaprav je sijajna ženska.«

Sine je bil že nekoliko omočen od pijače in je samo na pol poslušal Ažmana. Gledal je za Vlasto, ki je plesala z mladim človekom. Jezilo in žalilo ga je, ko je opazil, kako se ji mladi človek skuša približati. Napeto je prežal na vsak njen gib. Pomirilo ga je, ker se je samo neprizadeto smehljala. Tako je mogel Ažmanu mirno odgovoriti:

»Skok iz drvečega vlaka, praviš? Že mogoče. Toda, kaj pa naj stori človek, ki sredi vožnje spozna, da se pelje v napačno smer? Na življenjskem tiru ni postajališč, zato je treba tvegati skok.«

Jazz je utihnil in Vlasta se je vrnila k njuni mizi. Bila je razgreta od plesa. Vzela je kozarec in hlastno pila. »Vročje je«, je rekla in se nasmehnila.

»Preveč plešeš«, je rekel Sine.

Zmignila je z rameni in poskusila kramljati. Sine je ves čas čutil, da se dekle sili, ni se mogla sprostiti v vesel pomenek kakor takrat, kadar sta bila sama. Motil jo je Ažmanov rahlo posmehljivi ton, ki ga ni skušal prikriti; zmeraj je govoril z njo zviška, kakor bi bila nepomembno barsko dekle. Vidno se je oddahnila, ko jo je spet prišel nekdo prosit za ples.

Ažman je gledal za njo, ko je odhajala s plesalcem. »Lepa je,« je rekel na svoj malomarni način, »toda ne lepša od drugih. Koliko let ima? Osemnajst ali osemindvajset? Pri današnjih ženskah se človek ne spozna. Nekaj barvila na ustnice in vodikov prekis na lase, pa je lepotica. Ne, ne, fant moj, zmeraj bom trdil, da je Beti sijajna, kakor nalašč žena zate.«

»Si ti živel z njo? Jo poznaš?« Sine je razburjeno pograbil kozarec in pil. »Boris, ti me ne razumeš. Končno nihče ne more do dna razumeti drugega. Zate bi bila Beti morebiti ideal, midva pa že dolgo težko prenašava drug drugega.«

»Saj ni res!« je skoro osorno odvrnil Ažman. »Beti je hudo, težko se je sprijaznila z mislijo na ločitev...«

»Motiš se, celo sama je hotela!« mu je Sine segel v besedo.

»Verjamem,« je zamrmral Ažman. »Kaj ji je preostalo drugega? Kljub temu mi je neprijetno, da si me zapletel v to zadevo. Vesel bom, ko bo stvar pri kraju.«

»Jutri ob pol devetih,« je rekel Sine. Pri tem mu je bilo kakor bolniku, ki nestrpno pričakuje operacijo in se je hkrati boji. Zdelo se mu je najboljše pozabiti na vse, vsaj za nekaj ur pozabiti.

Dolgo so ostali v baru. Vlasta je mnogo plesala, toda samo nekajkrat s Sinetom, ki ni bil več vaje modernih plesov. Tako sta bila on in Ažman skoro ves čas sama. Proti jutru se jima je pridružil doktor Breščak. Bil je jedek in posmehljiv kakor vedno, toda Vlasta mu je bila všeč. Kar spričo nje je pomežiknil Sinetu in dvoumno rekel:

»Torej si si našel eleksir, ki te bo poživil?«

Sine je gledal proč, bilo mu je nerodno in v mislih je sovražil Breščaka. Kako si drzne pohotni uživač tako govoriti o njem in Vlasti? »Če bi ostal pri Beti in zraven imel Vlasto, bi se nihče ne spotikal,«

je pomislil, »ker se hočem oženiti z njo, me zasmehujejo. Pregrešil sem se zoper javno moralo. Tega mi ne bodo nikoli odpustili. Pa pravijo, da nimajo predsodkov, ha!« Škodoželjno se je spomnil zgodbic, ki so krožile o doktorju Breščaku in se domislil celo neke zadeve iz predvojnih let — takrat je bil doktor Breščak obsojen zaradi prepovedanega splavljanja — in dodal v mislih še nekaj posmehljivih anekdot o Ažmanu in nekakšnem spiritističnem krožku, ki se je zbiral pri njem. Sam sebi se je zdel boljši, bolj pošten od njiju.

V baru je bilo zelo živahno, ljudi se je kar trlo. Sine je videl nekaj inozemcev in precej deklet, ki jim ni mogel določiti starosti in poklica. Za ta dekleta so bili inozemci praveca vaba. Opazil je še skupino trgovskih potnikov in nakupovalcev, vsi so bili rejeni in pretirano skrbno oblečeni, denar so razsipavali na debelo. Parveniji... Prav tako zobni dentist z lastno prakso, ki je gostil celo družbo. Pri oknu je Sine opazil še zapitega slikarja, dva radovedna novinarja in skupino mladih literatov v družbi študentk. Večino teh ljudi je poznal, stalno jih je videval v baru. Tudi Ažman jih je opazoval in se cinično smehljajal.

»Vidiš,« je rekel, »pa pravijo, da ljudem manjka denarja!«

Vsega tega se je Sine presunljivo jasno spominjal. Nič veselega ni bilo v tem spominu. Zazdelo se mu je, da takole posedanje v baru človeka notranje izprazni. V ustih je čutil zoprni okus po pijači in tobaku. »Preveč pijem in kadim,« si je rekel. »Ko si uredim razmere, mora biti temu konec.«

Stopil je v kopalnico in se naglo oprhal. Mrzla voda mu je pregnala glavobol, mentol mu je osvežil usta. Naglo se je obril in osvežil s kolonjsko vodo. Ko je stopil iz kopalnice, se je čutil spet odločnega.

Na hodniku je prisluhnil proti kuhinji. Vse je bilo tiho. Beti je najbrž že odšla. Kradoma je pogledal skozi nezastrto steklo kuhinjskih vrat v kot, kjer je navadno sedela Pika in se učila. Tudi Pike ni bilo. Za trenutek ga je zajelo občutje popolne zapuščenosti. Ta občutek je poznal še iz prejšnjih let. Kadarkoli sta Beti in Pika odšli, se je čutil zelo samega v stari, tihi hiši. Bolj kot Beti je pogrešal Piko. Zadnje čase je le redko mogel govoriti z njo. Beti si je prizadevala, da bi mu jo popolnoma odtujila. Zaskelelo ga je. Pravzaprav bi moral zaradi Pike... a zdaj je, kar je!

Čutil je, da ne sme dolgo misliti na te stvari, drugače bo pred sodiščem premalo trden. Samo malo časa še in potem bo med njim in Beti vse končano. Pika... to bo treba nekako urediti. Beti nima pravice, da bi mu odtujila otroka. Treba se bo pogovoriti z njo. Tudi Pika sama bo morebiti sčasoma razumela, da ni mogel drugače. Končno ima dekletce petnajst let.

Vrnil se je v jedilnico in se začel oblačiti. Medtem ko je mehanično jemal kos za kosom v roke, se je razgledoval po prostoru. Soba je bila zelo zanemarjena in Sineta, ki je bil vajen reda, je nered telesno mučil. Preproge so bile zaprašene, veliki pepelnik do roba poln cigaretnih ogorkov. Odkar sta se razhajala, Beti ni več stopila v jedilnico, in to se je povsod poznalo. Hipoma se je Sine čutil neznansko tujega v tem mračnem prostoru, prenatrpanem s predmeti, ki so predstavljali neokusno mešanico sodobnosti in polpreteklih časov. Začudil se je, kako je mogel vse življenje prebiti tu, ne da bi kdaj pomislil na to, da bi si poiskal udobnejše stanovanje ali da bi se vsaj odločil in zmetal ven staro navlako, ki se je kopičila že pol stoletja. Pri vsem tem ni preteklo niti dve leti, odkar je tekal iz urada v urad, ker mu je stanovanjska komisija hotela odvzeti sobo. »Kam naj spravim pohištvo svoje mame?« je spraševal obupano in se skliceval celo na čas, ki ga je prebil v internaciji, samo da so mu pustili stanovanje nedotaknjeno. Zdaj se je pomilovalno nasmehnil častitljivim starim kosom pohištva, mračnim in težkim v svoji okoreli nepremičnosti. Nasmehnil se je sodobnim slikam, ki so visele zraven starih oljnatih podob v širokih bidermajerskih okvirih. Vse to je bilo iz časov, ko je njegov oče bogatel iz pravnih zaradi prestavljenih mejnikov in dediščin. Slike s pozlačenimi okviri in preproge so bile kupljene pozneje, takrat ko sta oče in družabnik napredovala in postala pravna zastopnika nekaterih uglednih trgovskih tvrdk. Vse to je pripadalo preteklosti, prav tako kot doprsni mavčni odlitek, ki je predstavljal pokojnega očeta, ali pa črna tablica z zlatim napisom »Odvetniška pisarna dr. J. Kalan in dr. A. Meglič. Stranke sprejemamo«, ki jo je Sine hranil v svoji pisalni mizi.

Končno je bil oblečen in pripravljen na pot. Ura je kazala četri čez osem. Komaj bo še utegnil spotoma izpiti kavo in kozarček konjaka. Morebiti bi poprej še telefoniral Vlasti?... Ne, saj se bosta opoldne našla v restavraciji. Takrat bo že vse odločeno. Skrajni čas je, zares. Ob misli na Vlasto je začutil v prsih prijetno vznemirjenje. Odločno je zaklenil vrata in pohitel, da bi ne zamudil razprave.

Dvajset minut kasneje je sedel na dolgi klopi v sobi okrajnega sodišča. Na drugem koncu klopi je videl Beti. Bilo je pusto in zaspano jutro. Sine je gledal v okno, zdelo se mu je, da se tam zunaj ljudje in avtomobili porajajo iz goste megle in spet tonejo v njej, podobni sencam ali sanjskim prividom, togi, nerodni kot lutke, brezbarvni. Sodnik Ivančič gleda skozi starinska očala s širokim črnim robom, leče neznansko povečujejo njegove zenice in brska po papirjih. Pipkariča prizadevno in hrupno vlaga papir v pisalni stroj. Hreščanje stroja in šelest papirja sta edina glasova v mrtvem, negibnem ozračju. Nihče

se ne premakne, nihče ne zakašlja. Tišina, podobna tišini praznega svetišča.

Sine je ponovno začutil v sebi zoprni odnos do ljudi in stvari, ki ga je zajel že doma. Še nikoli doslej ni opazil, kako okostenela in pusta je sodnijska soba, prav tako pusta, če ne še bolj kot njegova jedilnica doma. Motila ga je nepremičnost starega rjavega pohištva. V njem se je nekaj razgibalo, sam v sebi je hotel prelomiti s starim in se okleniti novega, zdelo se mu je, da okorelost duši njegov polet, da mu ubija željo po novem. Jezno je pomislil, da so sodišča po vsem svetu taka in da se še nihče ni domislil, da bi jih spremenil. Na njih leži dih tradicije, ki ji nobena sprememba ne more do živega. Podobna so spovednicam, tako so stroga in mrka. Njihov namen je, zbuhati v ljudeh strah. Vse je v skladu s tem namenom, posebno še ceremonial, ki se ne odmakne za las od predpisov.

Vse to je poznal že dve desetletji. Večino svojih dopoldnevov je preživel v vzdušju mrzlih hodnikov, polnih vonja po zatohlosti in črnilu. Po teh hodnikih so neprestano hodili ljudje, ki so nekaj belili in popravljali, ne da bi bilo v resnici videti kaj pobeljeno in popravljenega. Na njih so se prepirali ljudje, kleli, jokali, ubupovali. Vse to so počeli z nemočno vdanostjo, ki jo čuti človeštvo pred bogom, katerega si je samo postavilo in mu samo vdihnilo hlad, mistično skrivnostnost in strogost. Sodišče je bilo Sinetu del njega samega. Dan za dnem je mirno sedel na klopi za pravne zastopnike in nekoliko z dolgočasno sledil ceremoniji, celo veliki procesi ga niso vznemirili. Do vseh teh stvari je imel natančno opredeljen odnos. Bil je odvetnik, največkrat zagovornik tistih, ki so prišli s pravico navzkriž. Naučil se je spretno poiskati stranski izhod iz labirinta predpisov in je slovel kot dober odvetnik, nič slabši, kot je bil njegov oče. Njegov odnos do sodišča je bil negativen, hkrati pa se je zavedal, da mu pravde in sodišče dajejo kruh in bi brez njih ne bil več to, kar je — odvetnik Sine Kalan. Obe komponenti je spretno združil v sintezo in bil zadovoljen s seboj in s svojim poklicem.

Danes, ko je sedel na klopi za stranke, pa se je to ravnotežje porušilo. Mučil ga je občutek, kako domače, umazano domače je vse skupaj. Sodnik in doktor Ažman, oba sta bila njegova dobra znanca. Betinega zastopnika ni poznal, ta je prišel iz Maribora. Sicer pa je dobro poznal celo tipkarico in ona njega. Pred desetimi leti, ko je kot mlado dekle prišla na sodišče, se je včasih celo pošalil z njo. Vedel je, da ga vsi skupaj obsojajo. Razveza zakona sicer ni nič posebnega, toda ker ga poznajo, se stvar sprevrača v njihovih očeh v družabni škandal.

Če bi sedel pred njimi tujec, bi si prizadevali, da bi stvar hitro končali, ker pa imajo opraviti s Sinetom, bodo brskali po ozadju in pohlepno lovili drobtinice nespodobnosti. Ko bodo spoznali, da so se zmotili in da ne morejo okriti nič posebnega, se jim bodo obrazi podaljšali. Edini človek, ki je neprizadet pri tej stvari, je najbrž prisodnik od ljudskega sodišča, ki premalo pozna zakonik, da bi mu zadeva postala dolgočasna, in se čuti na svojem mestu vzvišenega in pomembnega.

Končno je sodnik odložil očala in začel govoriti v zamotanem, ljudem, ki niso vanj posvečeni, povsem nerazumljivem uradnem jeziku:

»Po dvakratnem predhodnem poskusu poravnave med strankama doktorjem Kalanom Sinetom in Elizabeto, rojeno ... ki ... in ker stranki sporazumno zahtevata razvezo zakonske zveze, sklenjene dne ...«

Ploha sodnikovih besed je lila mimo Sineta, ne da bi se ga dotaknila. Niti malo ni občutil, da Ivančič govori o njem in o Beti. Kradoma se je ozrl nanjo. Videti je bila mirna, samo nekoliko bleda. Preveč namazane ustnice so se ostro odbijale od upadlega obraza. V desnici je mečkala robček, da bi prikrila razburjenje. Šele zdaj je opazil, da je oblečena v črno.

»Kakšno tragedijo dela iz tega.« je pomislil. Znova je začutil odpor do žene, tisti odpor, ki ga je nosil v sebi že nekaj let in ga pri najboljši volji ni mogel premagati. »Nesrečno ženo igra. Oblekla se je v črno, da bi zbujala sočutje. Pri Ivančiču in Ažmanu bo svoj namen dosegla. Ažman si zdajle najbrž misli: ‚Beti je sijajna ženska, le kako je Sine mogel...‘ Zaman bi mu skušal razložiti, temu vase zaverovanemu polteozofu, ki se umika življenju in neprestano toži, kako težko stališče imajo dandanes odvetniki, kako je pravzaprav vse to prišlo. Tudi Ivančič bi me ne razumel. Peha se z družino, šestero otrok mu ne pusti svobodno dihati. Najbrž sočustvuje z Beti samo zato, ker se spominja, da mu je postregla z breskovim žganjem, kadar nas je obiskal. Nihče bi me ne razumel, ker je vsem po vrsti kri zvođenela. Oh, da bi bilo le že končano!«

Sodnik je končaval uvodni govor.

»...stranki prosita za razvezo zakonske zveze na podlagi obojestranske nepremagljive zoprnosti. Sodišče bo preverilo njun predlog, zato...« Obrnil se je k Sinetu. »Kdaj ste spoznali, da vam je žena postala nepremagljivo zoprna?«

Sine je vstal, vprašanje je zbudilo v njem občutek sramu. Spet ga je spreletelo, kako umazano domače je vse skupaj. Glasno in nejevoljno je rekel:

»Mislim, da to ni važno. Sporazumela sva se, torej...«

Ivančič ga je uradno suho ustavil. »Sodišče mora preveriti vaše navedbe! Gospa Kalanova, stopite bliže, prosim!« Z vljudno kretnjo je povabil Beti k mizi.

Beti je vstala in se približala mizi. Bila je visoka, nekoliko preveč sloka, pričeska, ki si jo je dala zjutraj narediti, ji ni pristojala. V njeni drži je bilo nekaj, kar je pričalo, da se začenja starati. Krilo je imela za spoznanje predolgo in staromodne rokavice so še poudarjale ta vtis.

Ivančič je rahlo in prizanesljivo začel:

»Gospa, ali ste že v prvih letih zakona čutili, da ne boste mogli živeti z možem v harmoniji?«

»Ne,« je jasno in odločno odgovorila Beti. »Sprva sva se zelo dobro razumela.«

»Soglašate?« Sodnik se je obrnil k Sinetu.

»Soglašam,« je rekel Sine. Pri tem se je posmehljivo dvignilo v njem: »Dobro, da ni rekel: ‚Soglašate, prvoobtoženec ali drugoobtoženec?‘ Sicer sva se pa res dobro razumela!« Kakor iz daljave so mu zvenela na ušesa Ivančičeva nepomembna vprašanja in Betini mirni, kratki odgovori. Prezela ga je rahla otožnost, ki se je ni mogel znebiti. Šestnajst let je, odkar sta se poročila. Takrat je bila Beti mlada in bolj polna kot zdaj... Zelo rada sta se imela.

Sine se je živo spomnil, kako sta se spoznala. Bilo je v Bohinju, ravno leto dni po očetovi smrti. Sine je prevzel pisarno in delal skupaj z očetovim družabnikom, starim doktorjem Megličem. Poleti je spremil mater v Bohinj, »da bi laže pozabila ubogega, rajnega papana«, kakor je rekla, v resnici pa zato, da bi mogla hoditi po tistih potih in stezah, kjer sta prejšnja leta hodila s papanom. Zelo dobro sta se razumela. Sine si je odkrito priznal, da je bil njegov oče drugačnega kova kot on sam. Če bi še živel in vedel, da se sin ločuje od žene, bi mu tega nikoli ne mogel odpustiti. Soliden, preudaren človek s trdnimi načeli, ki je svoj čas preživel za dobro desetletje. Nikoli ni hlatal po ničemer, nikoli se mu ni mudilo. Naglica tistih let po prvi svetovni vojni, ko se je zdelo, da se vsem ljudem neznansko mudi in da se boje, da bi česa ne zamudili, je starega moža povsem zmedla. Začel je ostajati doma, vedno pogosteje je pošiljal Sineta na sodišče. Posedal je v oguljenem plišastem naslonjaču in s posebno pozornostjo prebiral časnike na zadnji strani, kjer so mrtvaška naznanila. Tako so ga našli mrtvega. Kap zaradi arterioskleroze. — Sicer pa vse to zdaj ni važno. Sine se je spominjal, kako je v Bohinju srečal Beti. Bila je še čisto mlado dekle z zdravo, zagorelo poltjo športnice. Posebno pozornost so zbudili njeni platinasto pobarvani lasje. Sine še nikoli ni videl takega srebrnkastega leska v lasih. Že prvi pogled nanjo ga je vrgel iz ravnotežja. Bila je

tako vsa drugačna od deklet, ki jih je doslej poznal, in poznal jih je dosti! Hotel, moral se je seznaniti z njo!

Izkazalo se je, da to ni kar nič lahko. Več dni ni mogel storiti nič drugega, kot od daleč gledati, kako sedi pri mizi med očetom, neznanim starim človekom in dosti mlajšo, zelo negovano materjo. Mati je ljubosumno pazila nanjo in če se je dekleta na sprehodu le malo oddaljilo, že je Sine slišal njen zoprno narejeni, malce histerični klic: »Betiii!« A kljub vsej materini pozornosti se mu je posrečilo zbuditi njeno pozornost. Včasih se je kradoma ozrla nanj. Imela je žive rjave oči, ki so se kar iskrile.

Nekoč jo je našel v ločju, ko je ravno hotela odveslati s čolnom na jezero. Srce mu je bilo kakor zaljubljenemu petošolcu, ko se ji je približal in vprašal, ali se sme peljati z njo.

»Lahko, samo če znate veslati,« je odvrnila brez zadrege. Zasmejala se je in mu pokazala ozke, ožuljene dlani. »Glejte, od veslanja so se mi naredili žulji.«

Trenutek pozneje je Sine vneto veslal, Beti pa je sedela na kljunu čolna in pogovarjala sta se kot stara znanca. Sine ni videl vode, ne neba, sploh ničesar razen Beti. Niti za trenutek ni mislil, da bi začel z njo lahkoten flirt, Beti ni bila tiste vrste. Ob slovesu jo je vprašal, kdaj bo spet potrebovala veslača. Ona mu ni odgovorila niti besedice in spet je bil prepuščen slučaju.

Teden dni je preživel kakor v omotici. Ves čas je mislil samo na Beti. Zadnji dan pred odhodom sta bila spet skupaj na jezeru. Sine je vedel, da je zdaj poslednja prilika, da ji razodene svoja čustva in da mora spregovoriti, drugače bo prepozno. Hkrati se je bal, da ga bo odpravila s površnim odgovorom, ki mu bo samo podaljšal muke negotovosti. Odlašal je in poganjal vesla, da se je voda za čolnom visoko penila. Sredi jezera je začel previdno govoriti, toda Beti ga je ustavila že po prvih besedah:

»Ne vem, zakaj vsi mladi moški neprestano govorijo o ljubezni, kakor bi ne bilo ničesar drugega na svetu.«

»A jaz vas imam zares rad, zelo rad, Beti...« je zajeceljal Sine.

Moral je biti neznansko smešen v vlogi plahega zaljubljenca, ker Beti ni mogla zadržati smeha. »Kaj pa naj storim, če vas ne morem uslišati?« je vprašala in se pri tem tresla od smeha. »Ali naj skočim v vodo, ker sem vas onesrečila, ker sem vam ubila vero v ženske, zagrenila vam življenje in vse tisto, kar mi že nameravate povedati? Saj nameravate, ne? Joj, kako smešno!«

»Neee...« je osramočen zajeceljal Sine, »nič takega ne name...« Preden je utegnil povedati do konca, si je Beti objela kolena in se

vznak zvrnila v vodo. Sine je prestrašen planil pokonci in bil tako zbehan, da je hotel prvi hip kar oblečen planiti za njo v vodo, toda Beti se je že oprijela roba čolna in zlezla nazaj, mokra do kože. Platinasti lasje so ji mokri in gladki padali po hrbtu, drobne kaplje so se ji trkljale po bronasto zagoreli koži kot trdi, svetli biseri. Oba sta se smejala in bila tako zelo srečna.

Oh da, to je bila Beti. Neštetokrat je zaradi nje prevozil razdaljo med Ljubljano in Mariborom. Vse nedelje je preživel na vlaku, dokler se nista poročila.

Tudi po poroki je ostala, kakršna je bila. Nekoliko razvajena edinka bogatega trgovca, zelo samozavestna, toda kljub temu dovolj prisrčna in z nekim odtenkom svojskosti v značaju, ki ga nikoli ni mogel razumeti. Bilo je, kakor da ima v sebi skrit prostorček, kamor se je umaknila, kadar se je naveličala okolice. Sine se je prva leta večkrat mučil z vprašanjem, o čem neki razmišlja, kadar hodi po hiši tako tiha, vase pogreznjena. Čudilo ga je in skoraj žalilo, ko je spoznal, da je on v takem razpoloženju ne more razvedriti, da pa takoj postane živahna, kakor hitro se ji približa Pika. Nekaj časa je čutil celo nenaravno ljubosumnost do lastnega otroka, zdelo se mu je, da mu Pika odtuja je Beti. Polagoma je to prešlo. Sine se je navadil Betine zamišljenosti in je to imenoval »nerazpoloženje«. Končno je vsakdo kdaj nerazpoložen.

Prva leta zakona so ostala v Sinetovih spominih neločljivo zvezana z dojemom mirnega doma in svežih nedeljskih juter. Ob nedeljah so se vozili na izlet z malim vozom, ki ga je Sine kupil nekaj let pred vojno. Ob njem je sedela Beti s Piko v naročju. Na takih izletih se je sprostila in bila spet razigrana in mlada. Zakon in materinstvo sta ji vlila toplino, ki jo je blagodejno čutil. Njeni platinasti lasje so sicer postali kostanjevi in tudi polt je izgubila bronasto barvo, toda Beti je bila kljub temu lepa, še zmeraj lepa.

»Kje neki je ostal tisti mali Fiat?« se je vprašal Sine. Vzela mu ga je mobilizacija jugoslovanske armade in nikoli več ga ni videl. Morebiti je obležal razbit v obcestnem jarku ali pa ga vozi šofer kakega podjetja kje daleč na jugu. Končno je vseeno. Življenje se zaradi izgube Fiata ni spremenilo. Take malenkosti človeka ne vržejo s tira.

Ivančičev glas ga je priklical nazaj na sodišče. Sodnik je vprašal:

»Torej se je začel razdor po vojni?«

»Da. Mislim, da mu je internacija zrahljala živce. Dom je začel zanemarjati, večer za večerom je odhajal v družbo, vračal se je pozno ponoči...«

»Da mi je internacija zrahljala živce?« Sine se je moral nasmeh-niti. »Nič mi jih ni zrahljala. Beti ve to prav tako dobro, kakor jaz. Gotovo se še spominja, kako sem bil dolgo v dvomu, ali naj obdržim pisarno ali naj stopim v državno službo kakor nekateri tovariši. Polom je bil na vseh koncih in krajih. Njeni starši so z nacionalizacijo izgubili trgovino. Jaz sem sedel v prazni pisarni in zaman čakal klientov. Le redko se je kdo izgubil k meni!«

Spomnil se je strank, ki so prihajale k njemu. Gospa iz sosednje hiše, ki so jo sosede obdolžile sumljivega vedenja med okupacijo. Druga se je jezila na odbornice AFŽ, ki so trdile, da ji je treba vzeti volilno pravico, ker sta bila dva njena sinova belogardista in sta odšla čez mejo. Nekoč je prišel znan veletrgovec, ki so mu zaplenili skrite zaloge blaga. Zaupljivo se je nagnil k Sinetu in šepetal:

»Vaš pokojni gospod papa je zastopal mojo tvrdko, saj se gotovo spominjate? Sijajen človek je bil, včasih sva šla skupaj na lov... Eh, to so bili časi. Zdaj pa... Ali ste brali časnik? Tisto o moji zadevi?« Molil je Sinetu časnik, v katerem je pisalo: »Varnostni organi razkrinkali špekulanta in črnoborzijanca.« — »No, kaj pravite na to? Bi lahko tožil uredništvo? Jaz ne vem, na katerem koncu bi kazalo zgrabit, toda vi ste pravnik in boste vedeli. Jim ni dovolj, da so mi vse vzeli? Zaradi honorarja pa nič ne skrbite, tako do golega me spet niso.«

Sine se je izmikal, tožba mu ni ugajala. Trgovec ga je nejevoljno poslušal in nazadnje rekel:

»Mislil sem si... vi bi še najlaže kaj dosegli, bili ste internirani. Pravite, da ne? Vaš pokojni papa, on bi bil...« Sine se je smejal, ko je trebušasti gospod odhajal. Na obrazu mu je bral, da se mu je podrla vera v tisto pravico, ki je bila vse doslej veljavna.

Da, večkrat se je smejal, ko je gledal za odhajajočimi klienti, čeprav mu ni bilo lahko sedeti v prazni, nezakurjeni pisarni. Čutil je, da je na nekem razpotju. Svet, ki je bil nekoč tudi njegov lastni, mu je postajal tuj. V novega se prav tako ni mogel vživeti. Stal je nekje na meji, tik ob ograji, ki je ločila prejšnje od sedanjega in se je čutil čisto izgubljenega. Ni prav, da mu zdaj Beti očita, kako jo je zane-marjal. Ali je mogel drugače? Ona mu ni znala pomagati, ne svetovati.

»In vi — ste bili vedno prijazni z njim?« je vprašal Ivančič.

»Sem, zmeraj sem bila prijazna.«

Zares, vedno je bila prijazna. Ravнала je z njim skoro kot z otrokom. Nekoč — imel je angino in bolezen ga je hudo zbegala, ker je bil občutljiv kakor vsi moški — je potrpežljivo sedela vse noči pri njem in mu dajala sulfonamidov... Tudi drugače... Pravzaprav je bila zmeraj dobra in prijazna z njim. Tisto nerazpoloženje, ki ga je

začenjal čutiti do nje, morebiti ni bilo nič drugega kot znamenje krize, ki nastopi prej ali slej v vsakem zakonu. Če bi bila oba to razumela, bi morebiti srečno prebrodila težave.

»Iz vaših navedb sledi, da se z možem nista prepirala, vsaj ne pogosto?« Ivančičev glas je postajal truden, naveličan.

»Zelo redko sva se prepirala,« je tudi nekoliko zdolgočaseno odgovarjala Beti.

Sine je začutil škodoželjno veselje ob misli, kako razočarani so vsi ti ljudje v sobi, ki so si obetali senzacijo. Najbrž so skrivaj upali, da se jim bodo razkrile strahote pravcatega zakonskega pekla. Zdaj pa — nič! Ažman zaspano mežika, Betin zastopnik posluša z narejenim izrazom zbranosti, pripravljen, da ji bo priskočil na pomoč, če se ji bo kje zataknilo. Časnikar, ki je sedel v klopi za poslušalce, je odšel, morebiti da bi na hodniku pokadil cigareto. Tipkarica zaspano gleda skozi okno, razprava se ji najbrž dozdeva meglena in zaspana kakor svet tam zunaj. Nič posebnega... Oh, seveda ni bilo nič posebnega! Za sodišče je to mnogo premalo, toda za človeka lahko pomeni neizmerno mnogo. Nobenih psovki si nista z Beti metala v obraz, a za to sivo praznino je bilo skritega toliko trpljenja, da bi si ga komaj kak sadist mogel izmisliti.

Presunljivo natančno se je spomnil časa, ko je začela ljubezen do žene v njem počasi umirati. Bilo je, kakor bi ga bila napadla zavratna bolezen, ki mu je počasi, neopazno, toda vztrajno razjedala notranjost, dokler ga ni razjedla do dna. Morebiti se mnogim tako zgodi, morda celo večini. Ljudje se pehajo za kruh, iščejo užitkov in pri tem ne izbirajo poti in sredstev. Sine tega ni mogel. Ni mogel plavati s tokom, ki nosi množico. Poročil se je z Beti, ker jo je imel rad, hotel jo je ljubiti kar naprej. Morebiti bi se bila oba rešila, ko bi imela nek skupen cilj, skupno delo. Toda zdelo se je, da nikjer ni skupne poti. Najbrž bi bilo zelo zdravo za oba, ko bi Beti morala delati v njegovi pisarni, kupovati koleke in nositi tožbe v vložišče. Tako pa sta hodila drug mimo drugega in tisto, kar ju je vezalo spočetka, je počasi usahnilo. Sine je nenadoma začutil, da mu je do neznosnosti zoprno, kadar je videl Beti v domači halji in pohojenih copatah. Z odporom je opazal na njej znake prezgodnjega staranja, drobne gube okrog oči, prve sive lase, nekam zanemarjene roke. Ko bi ne bilo Pike, bi bilo morebiti že prej prišlo do poloma. Tako pa je molčal, se bolj in bolj obračal samo k hčerki in trpel. Včasih se mu je zdelo, da ne more niti dneva več vzdržati ob Beti. Pa je le vzdržal, celo nekaj let. Kdo drug na njegovem mestu bi si bil poiskal žensko. Sine ni maral takega cenenega razvedrila. Tudi je Beti še zmeraj spoštoval. Tega bi ji ne mogel storiti.

»In potem?« je vprašal Ivančič.

Beti je pritisnila robček na oči in dušila jok. Dvakrat je poskusila odgovoriti, pa ji je glas odpovedal. Končno je izdabila:

»Potem se je zapletel v razmerje z... z neko žensko... z osebo...«

»Kako malomeščansko se izraža!« je užaljeno pomislil Sine. »Razmerje! To, kar je med menoj in Vlasto, ni nikakršno razmerje! Svoje vzroke ima v notranji razbolelosti, ki me je mučila dve, tri leta, preden sem našel Vlasto. Sicer pa je bila že leto dni pri meni v službi, ko sem prvič pomislil nanjo!«

Vlasta!

Pred dvema letoma jo je sprejel v službo. Malo pred njo je sprejel koncipienta Goršiča. Mrtvilo povojnih let je prešlo in spet je imel mnogo dela. Seveda bi njegov oče pomilovalno gledal na tretjevrstne tožbe, s katerimi se je ukvarjal, toda za zdaj je bilo kar dobro. Minili so časi, ko je pravni zastopnik varoval koristi uglednih tvrdk, nobenega premoženja ni bilo več, ki bi ga upravljal, nobenih konkurzov, celo kmečke tožbe za kos travnika ali za preužitek so prišle iz navade. Vse je sama drobnarija; kakor na primer tožba zaradi žaljenja časti, ki se navadno konča s tem, da sodnik odloči: »Plačali boste tristo dinarjev v socialni fond in poravnali stroške.« Odvetnikov honorar pri takih tožbah je neznamen. Potem stanovanjski spori, s temi je največ opraviti. Tožbe zaradi poškodovanega inventarja, sodne odpovedi zaradi nemoralnega življenja stanovalcev. Ali pa tožbe za razvezo zakona, ki jim kakor pribito sledi dolga vrsta pravnih za preživnino. Sine se je polagoma privadil drobnjakarskemu delu. Dopoldne je šel na sodišče, popoldne je narekoval pisma. Na koncipienta in Vlasto se je mogel v vsem zanesti. Bila sta vestna in natančna.

Dolgo Vlaste skoro opazil ni. V pisarni je bila skoraj kot kos inventarja ali kot dober avtomat. Posedala je pri starem pisalnem stroju, ki je neznosno klopotal, in delala. Kadar ji je narekoval, nikoli ni brez potrebe dvignila glave, da bi ga pogledala. Sprejemala je stranke in jim odpirala vrata v drugo sobo, kjer je posedal Sine za staro pisalno mizo, drsal z nogama po oguljeni režasti preprogi in polnil pepelnik s cigaretnimi ogorki. Vsi ti predmeti so bili še očetova zapuščina, zato se jih Sine ni upal premestiti, bili so nedotakljivi kakor očetova slika na steni ali njegova diploma, ki ji je Sine pridružil svojo. V tem svetlišču se Vlasta nikoli ni zadrževala brez potrebe. Bila je vestna stroje-piska, ki natanko ve, kaj je njena dolžnost. Sine je komaj mimogrede posumil, da ima fanta, koncipienta Goršiča.

Tako je bilo prav do tistega januarskega večera, ko jo je prvič pogledal z drugimi očmi in se mu je zazdela novo, drugačno bitje, kot

doslej. Bila sta sama v pisarni. Sine je sedel v sprednji sobi in si zapisoval podatke za novo tožbo. Pred njim je stala debelušna gospa in moral si je pošteno prizadevati, da je razbral, zakaj pravzaprav gre.

»Potem mi je rekla, da sem jaz,« je hitela gospa, »toda jaz nisem, ona je samo tako rekla, sploh je nesramna ženska, saj jo vsa ulica pozna!... Vzela sem jo kot podnajemnico, bila je brez strehe in v tovarni dela, da, v tovarni. Obljubila je, da mi bo pomagala v gospodinjstvu... mislite, da je dolgo pomagala? Da noče garati do enajstih zvečer in da je soba vlažna, saj razumete, gospod doktor? Sem rekla, dogovor je dogovor, kajne, in jaz lahko dobim drugo stanovalko, toliko jih je, ki so brez strehe... ona pa, da pojde na policijo in kaj vem, kaj še vse! Zdaj je privlekla dedca, samo pomislite, in najbrž bo v kratkem otrok tu, saj razumete, kajne, gospod doktor? Skratka: hočem, da se mi nesramnica spravi izpred oči! In še to povrh, da mi je rekla, da sem nesramna izkoriščevalka... pa tudi soba ni vlažna, prav čedna je... Pa saj mi boste pomagali do pravice, kajne da mi boste?«

Sine je iz plohe besed sestavil kratko tožbo zaradi kršenja ustnega dogovora in si oddahnil, ko je zgovorno damo spremil do vrat. Potem je začel Vlasti narekovati.

Narekoval je mehamično in pri tem prebiral lepak, ki je vabil na plesno prireditev. Nekdo ga je položil na mizo. Ko ga je prebral, je začel opazovati strojepisko, ki je vročično hitro udarjala po tipkah in se delala, kot da njegovega pogleda ne opaža. Ne da bi se prav zavedel, jo je ogledoval od zlato pobarvanih las do moderno krojene bluze in vitkih nog v športnih čevljih. Bežno je pomislil, da je najbrž ena tistih deklet, ki večino svoje plače žrtvujejo za obleko.

Končala sta in Vlasta mu je prinesla dopise na mizo. Ko je podpisoval, ga je njena bližina začela dražiti, globoko v nosnicah je čutil vonj njenega nevsiljivega parfuma. Porinil ji je podpisane liste in ji pri tem pogledal naravnost v obraz. Imela je enega tistih obrazov, ki jih toliko vidiš na ulici, obraz s podolgovatim licem, z očmi, ki jim ne moreš ugotoviti barve, ker so včasih modre, drugič sive, in napete, močno z rdečilom poudarjene ustnice. Hipoma je videl samo še ustnice, bile so tako vabljive, naravnost izzivalne. Prijela ga je želja, da bi jo poljubil. Vedel je, da tega ne sme storiti. Sicer so se pa zgodbe o ubogih malih tajnicah, ki jih izkoriščajo pohotni, debeli šefi, že davno preživile in jih je najti samo še v slabi predvojni literaturi. Zato jo je samo vprašal:

»Kje stanujete, Vlasta?« Nikoli je ni poklical s priimkom. Bila je pač samo strojepiska in vsak mesec se je nekoliko vznevoljil, ko je videl na plačilni listi njeno ime in pomislil, koliko socialnega zavarovanja mora plačati zanjo.

»V Šiški, gospod doktor,« je rekla nekoliko začudeno.

»Pozabil sem,« je zamrmral Sine. »Ali ste sami?«

»Ne. Stanujem pri teti.«

»Zato je tako dobro oblečena, ker teta skrbi zanjo,« je pomislil in rekel: »To ni tako slabo.«

»Ne, ni slabo.«

Sine je drsel z dlanjo po rdečem lepaku. »Vam je kdaj dolgčas?«

»Včasih. Ob delavnikih nikoli. Samo ob nedeljah.«

»Ne hodite na zabave?«

»Pač. V kino...«

Sineta je obšla čudna misel. »Če bi vas jaz povabil, bi šli?«

V Vlastinih očeh se je nekaj užgalo. Mnogo pozneje mu je rekla, da je tisti hip spoznala, da ga že dolgo ljubi, prav od prvega dne, ko je stopila k njemu v službo. Sine se je njenim besedam smehljajal. To je rekla zato, ker je človeku, ki ljubi, neznosna že sama misel, da ni ljubil zmeraj. Ljudje si od nekdanj prizadevajo združiti ljubezen s pojmom večnosti. Takrat pa je samo skromno dejala:

»Prosim.«

Potem je Sine odšel. Vlasta mu je pomagala obleči plašč, držala mu je klobuk in mu odprla vrata, prav kakor vsak večer. Kot bi se ne bilo nič zgodilo. A saj končno niti sam ni vedel, da se je nekaj zgodilo...

Sodnik je še zmeraj zasliševal Beti. Postajala je utrujena. Sine je pogledal na zapestno uro. Ceremonija je trajala šele dobro uro, njemu pa se je zdelo, da že vso večnost sedi na klopi za stranke. Pravkar je sodnik vprašal:

»Kdaj ste izvedeli za moževo nezvestobo?«

Beti je odgovarjala, kakor da brodi po pepelu mučnih spominov. Včasih je globoko vzdihnila. Sinetu se je zasmilila. — Ivančič bi ji mogel dovoliti, da bi sedla, toda tega noče storiti, ker bi kršil ceremonial! Ljubše mu je, da stoji pred njim potrta žena, ki ji že kolena klecajo. Opoldne bo pri kosilu pravil svoji ženi, kako je bila izmučena in kako se mu je smilila — je jezno pomislil Sine. Prisluhnil je Betinemu govorjenju.

»... ko je že vse mesto govorilo, sem izvedela tudi jaz. Celó videla sem ju skupaj, sedela sta v gledališki loži. To razmerje se vleče najbrž že od takrat, ko je vstopila v njegovo pisarno...«

Sočutje do Beti, ki ga je še pravkar čutil, je Sinetu splahnelo. Mukoma je poslušal, kako govorijo o Vlasti. Bilo mu je, kakor da jo slačijo pred njegovimi očmi, on pa jim mora pri tem poslu celo pomagati. Kos za kosom obleke trgajo z nje in se naslanjajo nad njeno goloto, ne da bi hoteli to komu priznati. Ažmanu je prešla vsa zasp-

nost, Ivančič si je nadel očala in pozorno gleda Beti, kakor bi videl za njo stati Vlasto, strojepiska poslušna z napetim, okamenelim obrazom. Žurnalist si nekaj zapisuje... Zakaj so tako nizkotni? Saj Vlaste ne poznajo! Zakaj gledajo v njej strojepisko, ki je prvi dan podlegla svojemu šefu? Oba, oba žalijo! Celo Beti, ki ve, da ni tako! Beti ima pravico Vlasto sovražiti, nima pa pravice tako umazano misliti in govoriti! Ne, ne, to malo dekletce je čisto drugačno, kot si predstavljajo!

Kakšna je pravzaprav Vlasta? Sine ni mogel najti izraza, v katerega bi strnil njeno bistvo. Končno — morebiti ni nič drugačna kot druga dekleta njenih let, vse tiste deklice, ki se vsako jutro vozijo iz predmestij s cestno železnico v mesto in se še pred osmo uro razprše po pisarnah in prodajalnah. Vse po vrsti si pritrjujejo plačo za nylon nogavice in barvnike za ustnice, vse mislijo na svoje prijatelje, ki jih bodo čakali zvečer in se veselijo čudovitega življenja, ki je naprodaj za nekaj desetakov v kinematografih. Toda Vlasta — ne, Sine bi ne mogel reči, da je podobna kateri teh deklic. Ko se je odločil, da se poroči z njo, se mu je zdelo, da se mu vrača življenje, tisto pravo življenje, ki ga je tako dolgo pogrešal. Morebiti ga sploh nikoli ni imel. Seveda je nekoč ljubil Beti in bil srečen z njo, pa vendar je med njima tolikšna razlika! Koliko življenja je v Vlasti! Kako se čudi, kako z obema rokama hlasta po vsem, kar ji pokaže! Prav tako željno stegne roko po kozarcu vina kakor po vstopnici za operno ložo. Njega pri tem navdaja prijetno občutje darovalca. Beti ni mogel nikoli ničesar dati, kar bi jo razveselilo in presenetilo. Ničesar ji ni mogel pokazati, kar bi ne bila videla že davno prej, preden je njega spoznala. Vlasti pa se ob njem odkrivajo novi svetovi in otroško hvaležna mu je, ker ji je odgrnil zastor izpred njih.

Spočetka ga je nekoliko odbijalo njeno hlastanje po užitkih. Bilo mu je tesno, ker se je tako močno navezal nanjo, da bi je ne mogel več pustiti. Celo sumničil jo je, ni verjel v njeno ljubezen. Pozneje se je prepričal, da je Vlasta samo velik otrok, ki se ne more nagledati in naučiti stvari, do katerih njemu nikoli ni bilo, ker mu jih je življenje ponujalo na vsak korak. Vlasta — to je življenje samo in Sine, ki je prekoračil štirideseto leto, se je opajal ob njeni mladosti.

Spet je v njegove misli spregovoril sodnik:

»In tako sta se z možem domenila, da se ločita...«

»Da,« je rekla Beti in si spet pritisnila robček na usta.

»Ali vztrajate pri svoji odločitvi?«

Beti je zbegano pogledala Sineta. Nato se je obrnila in počasi pritrdila. »Da, vztrajam.«

Sodnik je pomignil z roko. »Lahko sedete, gospa.« Nato je začel narekovati zapisnik.

Beti je sedla na klop in Sine je olajšano zadihal. Nekje v podzavesti mu je tičala bojazen, da se bo Beti zadnji hip premislila. Potem bi moral znova začeti s tožbo in če bi se upirala, bi se vleklo v nedogled. Samo da je pristala! Za nič na svetu bi ne maral, da bi se spet ponovili mučni prizori zadnjih mesecev, preden sta se sporazumela za ločitev.

Začelo se je poleti. Sine je že nekaj mesecev imel Vlasto, ne da bi bila Beti kdaj to omenila. Mukoma se je pripravljaj, da ji bo nekoč pojasnil, toda kadarkoli je hotel začeti, mu je pogum upadel. Vsaki drugi bi bil odločno povedal svoj sklep, le njej ni mogel. Sramoval se je pred njo. In kočno je bila tu še Pika...

Tisti čas je mnogo ponočeval. Prihajal je domov včasih šele proti jutru in tiho stopil v stanovanje. Legel je kar na kavč v jedilnici. Polagoma se je temu privadil in dolgo ni prestopil praga spalnice. Beti je vedela, kaj to pomeni, na obrazu ji je bral, da ve vse. Zdelo se mu je, da nečesa čaka. Morebiti se je odločila, da bo molčala o stvari. To bi bilo od vsega najslabše. Sine si je želel, zelo želel, da bi sama spregovorila.

Potem je nekega popoldne prišla v jedilnico. Sine je ležal na kavču, strmel v strop in grebel po svoji notranjosti. Bila je ena tistih zoprnih ur, ko se je čutil utrujenega in zaskrbljenega, moreči čas vročega popoldneva, ki ga je moral prebiti doma, ker se ni vedel kam dejati. Tedaj je prišla Beti, sedla na konec kavča in s tistim mirom, ki ga je zmeraj čudno dražil, začela:

»Rada bi se odkrito porazgovorila s teboj...«

Sine je hlastno vstal s kavča. Vedel je, kaj bo prišlo in ni mogel strpeti, da bi mu žena metala očitke v obraz ležečemu. Navdajal ga je občutek, da bi bil potem še manjši, še bolj ponižan pred njo. Stopil je prednjo in rekel:

»Da, Beti, pogovoriva se.«

»Čas bi bil, da se spametuješ,« je rekla Beti. »Vse mesto govori o nas, pomilujejo me in tega ne morem prenašati! Vse, samo pomilovanja ne!«

»Dobro te razumem,« je rekel Sine. »Če ti je prav, se ločiva.«

Beti ni odgovorila. Sedela je na kavču in krčevito stiskala dolge, vitke prste. Videti je bila tako potrta, da se mu je zasmilila. Zato je dostavil:

»Saj tudi sama veš, da to ni nobeno življenje več. Bolje bo za naju oba, če se to konča. Izelil se bom od tod, dajal ti bom dovolj denarja...«

Utihnili je, kakor bi ga zgrabili krč za grlo. Beti je vstala in ga gledala s takim zaničevanjem, da ga je presunilo.

»Denar,« je rekla, »denar! To ponižanje bi mi bil lahko prihranilo! Ne razumem, zakaj moški zmeraj mislite, da je mogoče krivico popraviti z denarjem! Sram te bodi!«

»Toda Beti,« je spravljivo dejal Sine, »vendar boš potrebovala! To je edino, kar lahko storim zate.«

»Nočem tvojega denarja! Z denarjem lahko plačuješ njo, mene ne moreš! Tudi ločila se ne bom, ničesar nisem zakrivila. Upala sem, da se bo mogoče pametno pogovoriti s teboj, zdaj vidim, da je prepozno. Obdrži svoj denar in njo tudi, toda o ločitvi ne maram slišati!«

»Beti,« je rekel Sine, »nisem mislil, da se boš tako ponižala. Saj nikoli nisi marala dvojne morale! Zakaj torej hočeš ostati moja žena, ko vendar veš, da... Med nama je končano. Beti, že davno končano! Ne bodi nepreračunljiva!«

Dolgo sta se prerekala. Končno je Beti odšla. Med vrati mu je še enkrat rekla:

»Na ločitev ne bom pristala. Že zaradi Pike ne.«

Tako se je vleklo brez konca in kraja. Sine je izgubljal živce, Beti se ni dala omajati. Sine se je začel bati — kdove, česa je Beti zmožna, lahko bi mu pripravila škandal! Že je mislil, da bi bilo najbolje, ko bi Vlasta več ne prihajala v pisarno, ker bi se lahko zgodilo, da bi prišla tja Beti in potem... Ne, ni si mogel predstavljati, kaj bi se potem zgodilo. Končno pa je moral Vlasto obdržati, ker je koncipient Goršič nenadoma odpovedal službo. Dobil si je drugo mesto kot pravni zastopnik v nekem velikem podjetju. Sine je slutil, da Goršič odhaja zaradi Vlaste. Prejšnje čase sta se imela rada, to mu je Vlasta sama priznala. Tako sta ostala sama in Beti ni bilo na spregled. Ko se je Sine nekoliko pomiril, si je dejal, da so njegovi strahovi prazni. Beti se ne bo nikoli toliko ponižala, da bi stopila v pisarno zaradi Vlaste, preveč je ponosna.

Do jeseni je trajala zagrizena borba med njima, potem se je Beti uklonila. Pristala je na sporazumno ločitev.

Medtem ko je sodnik narekoval zapisnik, je Sine mislil, kako dobro je, da bo konec muk, ki jih je prestajal zadnje čase. Ko bosta z Beti ločena, bo vse spet dobilo jasnejšo, mirnejšo podobo. Spomnil se je, kako je mogel samo kdaj pa kdaj spregovoriti nekaj besed s Piko in je pri tem vselej čutil, da dekletce govori z njim, kakor bi se ga sramovala. Navadno jo je videl zjutraj, ko je sedela v kuhinji in se učila. Popoldne je ni bilo nikoli doma, Beti jo je jemala s seboj na obiske

očividno z edinim namenom, da bi otrok ne mogel govoriti z očetom. Zvečer pa se je Sine pozno vračal. Domislil se je tudi denarja, ki ga je v začetku meseca zmeraj položil na kuhinjsko mizo in ga je Beti vzela, ne da bi rekla eno samo besedico. Vse to je bilo zanj žaljivo, poniževalo ga je in nestrpno je čakal, da bi bilo tega konec.

Sodnik je nehal narekovati in je poklical Sineta predse. Ponovil je vsa tista vprašanja, ki jih je postavil že Beti, samo v nekoliko spremenjeni obliki. Sine je odgovarjal in pazil, da bi ne rekel nič takega, kar bi poniževalo njega ali Beti. Končno je sodnik vprašal, kdo bo obdržal otroka.

»Jaz,« je rekla Beti. Iz njenega glasu je zvenelo neskončno začudenje, kako more sploh kdo vprašati kaj tako nespametnega. Ko je rekel tudi Sine, da bi rad obdržal hčerko, je planila s klopi in se postavila zraven njega. »Ali ni dovolj, da sem ... da me je pregovoril, naj pristanem na ločitev zakona?« je vprašala z razburjenim, drhtečim glasom. »Naj zdaj izgubim še svojega otroka?«

Njen pravni zastopnik je dejal, da ima do otroka prvenstveno pravico mati. Doktor Ažman je poškilil na Sineta in se zaničljivo nasmehnil. Sine je sklonil glavo in boleče občutil, da odločajo o usodi njegove male Pike čisto tuji ljudje, kakor je ta pravni zastopnik ali sodnik Ivančič. Bilo mu je, kot da barantajo in se umazano pogajajo za drobno petnajstletno deklico z velikimi, prezgodaj zreli očmi, ki so zadnje čase gledale, kakor bi se bale življenja. Sklenil se je umakniti.

»Naj ostane otrok pri materi,« je rekel tiho, skoro pórto. »Pridržujem si samo pravico, da ga smem obiskovati.«

Sodnik je vzdignil roko in začel narekovati strojepiski:

»Stranki sta dosegli sporazum v vprašanju ... in ker ... zato sodišče določa, da se nedoletna Pika Kalan izroči v vzgojo matere in ...« Končal je in ošvrknil Sineta s svojimi povečanimi zenicami za debelimi stekli. »Stranka, ki se namerava drugič poročiti, bi najbrž ne utegnila posvečati dovolj skrbi vzgoji nedoletnega otroka, zato ...«

Sine je prenesel udarec in molčal. Želel si je samo, da bi bilo že konec razprave. Megla pod oknom se je vzdignila in blede jesensko sonce je posijalo na park pred sodiščem. Ura je bila enajst.

Zdaj se je razprava naglo bližala koncu. Sine je obljubil plačevati Beti precejšnjo vsoto. Ko je bilo to končano, je skoraj omahnil na klop. Kakor iz daljave mu je prihajalo na uho klopotanje pisalnega stroja in zvončkljanje. Vsak udarec na tipko je boleče čutil v sencih.

Opoldne so odšli. Beti s svojim pravnim zastopnikom, sodnik Ivančič je odhajal sam. Sinetu se je pridružil Ažman.

»Zdaj je konec komedije,« je rekel čemerno. »Vsaj za nas. Zate se šele pričinja. Papirje ti bom poslal čez nekaj dni. Ampak plačal mi boš pošten honorar, to ti povem vnaprej!«

»Po predpisih,« se je skušal pošaliti Sine.

»Pa brez zamude, drugače ti obesim še opominske stroške,« mu je je v istem tonu vrnil Ažman.

Stara, do kraja obrabljena odvetniška šala, ki sta si jo povedala, da bi prikrila zadrego, ni nobenega razvedrila. Pred sodiščem sta se razšla. Sine se je zalotil, da odhaja kot človek, ki je pravkar izvršil neprijetno dolžnost. Nehote je videl pred seboj Beti in tista rahla znamenja staranja, ki so ga zdaj, ko je bilo vse končano, čudno ganila. In Pika ... Najbrž ga dolgo ne bo več pogledala s svojimi poševnimi očmi, v katerih se je iskrla življenjska radost.

»Ljudje smo čudni,« si je dejal, ko je počasi stopal po aleji proti restavraciji, kjer sta jedla z Vlasto. »Znebil sem se vezi in mi ni dobro. Tak sem kot suženj, ki je dolga leta hrepenel po svobodi in izsanjal o njej najlepše sanje, ko pa so mu odvzeli verige, je stal kot zbeغان otrok v množici in ni vedel, kaj bi s prostostjo.«

Trenutek kasneje je stvarno dodal:

»Takale zadeva gre človeku na živce. Najbolje bo, če za dva tedna zaprem pisarno in se z Vlasto odpeljeva na oddih. Pri morju je še toplo. Ujela bova poslednje sonce.«

Skozi steklena vrata restavracije je opazil Vlasto, ki je sama sedela pri mizi, kadila cigareto in z levico nestrpnostno svaljkala papirnati prtič.

»Čaka me in nemirna je,« je pomislil. »Ko ji bom povedal, da je vse končano, bo vesela.«

Stopil je noter in se ji približal z dolgimi, hlastnimi koraki. Ko je obstal pri njej, je hipoma pozabil na vse moreče in ponižujoče, kar je preživel dopoldne. Občutek sužnja, ki se ne znajde v zaželeni svobodi, je prešel. Sine je globoko in olajšano zadihal.

(Konec sledi)

TRAGEDIJA BREZ MRTVIH

Mimi Malenšek

II

Vlasta je pregrnila mizo s svežim prtom, razpostavila jedilni pribor in poravnala rože v nizki, široki vazi. Potem je pogledala na uro. Sine bo spet prišel prepozno h kosilu! Nikoli ni točen!

Z urnimi, mačje tihimi in lahкими koraki je stopila k oknu in pogledala vzdolž ceste. Pod oknom je cvilil voz cestne železnice, po pesku so se preganjali otroci, mimo vrat je hitela zapoznena gospodinja z mrežo zelenjave, iz parka na drugi strani ceste je počasi prihajal upokojenec, ki je dopoldne preždel na soncu. Sineta ni bilo. Oh, to večno čakanje!

Sedla je na kavč — edini predmet, ki ga je poleg slike kubistične plesalke z lončkom cvetlic na kolenih in svojih knjig vzel Sine iz prejšnjega stanovanja — spodvila noge in lenobno segla po modnem žurnalu. Počasi je obračala liste in si pozorno ogledovala modele kopalnih oblek. Kakšne bodo prevladovale v letošnji sezoni? Take brez naramnic, seveda. Dražestno, posebno če so ramena močno zagorela. Toda za tak kostim bi morala imeti nylon tkanino, da, nylon. Mogoče bi se dalo dobiti... Ne, najbrž ne bo mogoče. Razen tega njeni polti škoduje preveč sonca. Takoj se ji pokažejo sončne pege, ki jih je treba zakrivati s pudrom. To je poletni neprijetno in puder žensko postara. Obrnila je list in prebrala navodilo za loščenje nohtov. Pozorno si je ogledala svojo malo, okroglo roko z rdeče položčenimi nohti. Tu se ne more ničesar več naučiti. Dovršeno elegantna je, dovršeno! Premotrla je vzorec svoje domače halje, ki se je ujemal z barvo las in oči, in lične brezpetne copatke. Nasmehnila se je, zadovoljna sama s seboj.

Ura se je bližala eni in Sine še zmeraj ni pozvonil na vratih. Odložila je žurnal in se nekoliko zdolgočaseno zagledala po sobi. V sobi je je bilo prijetno hladno in somračno. Skozi rebra spuščениh žaluzij so silili sončni žarki in tipali po svetlem parketu, po rožasti preprogi in mizi. Nad vsem je bil razlit težek, gost vonj rdečih vrtnic v vazi. Vlasta ga je globoko vsrknila, nato so ji oči spet brez zanimanja begale od predmeta do predmeta. Spočetka, takoj ko sta se s Sinetom vselila v novo stanovanje, so jo ti predmeti veselili. Zdaj so začeli izgubljati svojo privlačnost, postajali so nezanimivi, skoro dolgočasni. Velika knjižna omara ob steni, natrpana s knjigami, ki jih ona ni nikoli brala, moderno, čisto novo pohištvo, nekaj keramike, aloja na cvetličnem

stojalu, ženski akt iz belega mavca na podstavku, krajina na steni — vse to ni tisto, česar je pričakovala, ne tisto, kar si je želela, ko je skušala za vsako ceno dobiti Sineta. Pravzaprav sama ni več vedela, kaj je pričakovala. Če bi bila od vsega začetka pogledala stvarjem do dna, bi bila morala spoznati, da ji Sine ne more dati drugega kot novo pohištvo, debelo preprogo na tleh in udobje. Toda vse te stvari bi mogle biti kvečjemu okvir nečemu drugemu. Čemu? Oh, čisto preprosto! Sreči, človeški sreči vendar! Ona pa je namesto sreče začejala čutiti utrujenost, ki se je zadnje dni odločno sprevergla v razočaranje.

Lansko jesen, takrat, ko sta bila v Dalmaciji, je verjela v tako srečo. Preživela sta čudovite dneve v majhnem hotelu ob obali. Natakarji so jima stregli s tisto prizadevnostjo, ki jo zmeraj izkazujejo gostom ob koncu tujske sezone. Bilo je čudovito imeti sobo z balkonom, pod katerim se je ob naraščajoči plimi penilo morje. Še bolj prijetno bi bilo, ko bi bilo nekoliko več vrveža. Kljub temu je bilo lepo, hoditi ob obali skozi redko, kakor presejano dnevno luč ali sprehajati se v mrzli mesečini in čutiti na sebi občudojoče poglede gostov. Bila je kakor razposajen, objesten otrok, potegnila je Sineta v vrtinec svoje mladosti, kjer se ni prav znašel in oba sta bila pijana, on od ljubezni, ona od zmagoslavja. Ko sta odhajala, ni bilo več tiste presejane luči, nad morjem je visela gosta zavesa dežja in pokrajina se je spremenila v kamenito grobljo. V Ljubljani ju je sprejela megla prvih novembrskih dni. Sine se je moral ločiti od nje. Njo je pri tem nenadoma prevzel strah, da bi se lahko zgodilo karkoli, kar bi ji iztrgalo lahko pridobljeno zmago, zato mu je rekla:

»Ti ne smeš več biti tam! Ona nima več pravice do tebe!«

Sine jo je gledal skozi kopreno zaljubljenosti, ki je prekrila njegove oči kakor z meglico. Da, v tistih dneh je imel tak zasanjan pogled.

»Ali se bojiš?« je rekel s srečno zavestjo človeka, ki ve, da je ljubljen. »Tako rada me imaš?«

»Saj si lahko misliš,« je rekla Vlasta.

»Dobro. Dokler si ne urediva lastnega doma, bom stanoval v hotelu,« se je odločil brez pomišljanja.

Potem je Sine stanoval v hotelu in si prizadeval, da bi dobil stanovanje, kupil pohištvo in vse drugo. Vlasta je še zmeraj živela pri svoji teti. Bila je nestrpna, nikoli ni tako mučno občutila tesnega vzdušja, ki jo je obdajalo, odkar se je zavedala. Soba z bornim pohištvom in starinsko visoko posteljo, ozka kuhinja, obrnjena na zanamarjeno dvorišče, teta, ki se je spočetka ustrašila misli, da je nečakinja začela nevarno igro, ki se utegne slabo končati, in bila nazadnje ponosna, ker bo dekle dobilo gospoda, odvetnika, vse, vse ji je presedalo.

Kljub temu pa ji je bilo prav v tem ozračju ugodno. Nikjer drugod bi je tako zelo ne občudovali, nikjer ji tako zavidali, kot v stari predmestni hiši. In njene prijateljice, ki kar niso mogle verjeti, da se bo povzpela tako visoko! Bilo je čudovito videti njihovo z zavistjo pomešano občudovanje in čutiti razdaljo med njimi in seboj, ki se je iz dneva v dan večala.

Od takrat je preteklo komaj dobrega pol leta. Vlasta je spočetka živela. Uresničile so se sanje, ki jih je sanjala vsako jutro, ko je hitela v pisarno, in vsako popoldne, ko je odhajala v tesno tetino kuhinjo, da bi pri nepogrnjeni mizi pojedla skromno kosilo. Treba ji je bilo samo stegniti roko in dobila je vse tisto, kar je nekoč ogledovala v izložbah, množico novih predmetov, ki jih je prinesel povojni čas in so ležali mnogo let pred njo, obsejani z neonsko lučjo, nedosegljivi. Vse, prav vse je takrat imelo svojski čar. Vlasta je zavzeto ponavljala množico novih besed, ki so se iskriale od fantazije. Z odprtimi očmi je sanjala o atomskih lepoticah, trodimenzionalnem filmu, televizijskih aparatih, visokih barskih stolih, jazzu in zamorskih popevkah. Požirala je ceneno literaturo in rastla ob modnih žurnalih. Verjela je, da bo prišel nekdo, ki jo bo popeljal v svet njenih želja.

Spočetka, ko je stopila v Sinetovo pisarno, je verjela, da bi mogel biti to koncipient Lado Goršič. — Oh, Lado Goršič! Zmajala je z glavo, ko se je spomnila srečanja pred nekaj dnevi. Nespametno je vse skupaj. Ali pa ni tako zelo nespametno? Včasih ga je imela rada, seveda, toda zdaj ... Takrat sta se ob popoldnevih hodila skupaj kopat. Rahla otožnost jo je obšla, ko se je spomnila popoldnevov na Savi in Lada, ki je ležal v mivki tako zdrav, mišičast in zagorel. Čisto drugačen je kot Sine. Včeraj popoldne sta bila s Sinetom v kopališču. Če Sine sleče svojo meščansko obleko, je pravzaprav grd. Mehkužen meščan, potopljen v tolščo, s preobilnim trebuhom. Zoprno ... Lado je bil tako lep, samo nekoliko preresen. Rad jo je imel. Ko sta se ob večerih vračala v mesto, sta izbirala samotne poti, da bi mogla dalje ostati skupaj. V Vlasti se je razgorela želja, da bi jo prišel k sebi, da bi mu bila blizu, čisto blizu. Oklepala se je njegove roke in se tesno naslanjala nanj. On pa — kakor da vsega tega ne čuti! Razen nekaj bežnih poljubov ni bilo med njima ničesar. Včasih je ponoči jokala od razočaranja. Toda kljub temu je vedela, da jo ima rad.

Potem je prišel Sine. Vlasta je pozabila Goršiča in se ga oklenila. Začutila je, da je to tista pot navzgor, o kateri sanjajo vse mlade strojepiske, preden se poročijo in jim življenje začne ugašati v senci tesnih stanovanj, med tekanjem v službo in prenašanjem otrok v dnevna za-

vetišča. Sine ji je ponudil roko in ona je zgrabila, oklenila ga, držala. Zaradi tega je Goršič odpovedal službo in šel.

Nekaj tednov pozneje sta se srečala pri eni tistih ličnih mizic pred slaščičarno. Vlasta je lizala sladoled, on je prisedel in govorila sta vsakdanje reči. Potem jo je brez uvoda vprašal:

»Ali se mislita poročiti?«

»Kaj pa drugega!« je odvrnila. Bilo ji je neprijetno ob njem. Hotela se mu je nekoliko maščevati za razočaranje preteklega poletja in ga je podražila: »Si ljubosumen?«

»Ne,« je rekel malce negotovo. »Samo to bi rad vedel, ali bi vzela Sineta, če bi ti ne mogel ničesar nuditi? Če bi bil, kakor jaz, navezan samo na svojo skromno mesečno plačo? Bi ga potem še marala?«

Vprašanje jo je zadelo v živo. Ogorčeno je odrinila krožnik s sladoledom, vzkliknila »Ne bodi nesramen!« in skoro zbežala. Na oglu se je kradoma ozrla. Goršič je gledal v mizo, njegov čedni, resni obraz je bil žalosten in zamišljen.

Ni bilo prvič, da se je spominjala tega kratkega razgovora. Toda nikoli si ni upala pošteno odgovoriti nanj. Čutila je, da bi si morala priznati nekakšno usodno zmoto, tega pa se je bala. Morebiti bi si morala reči, da je v hlastanju po zunanjem izgubila tisto pravo, resnično, brez česar ni človeške sreče. Oh, najbolje je pustiti stvari kakor so in ne razmišljati o njih!

Toda predvčerajšnjim sta se spet srečala. Samo nekaj minut sta govorila pri postajališču cestne železnice. Ona je čakala in on je prišel mimo. Ustavil se je pri njej, ji segel v roke, jo premotril od glave do nog in se nazadnje zasmel:

»Ti si pa postala pravicata dama, Vlasta! Kako živiš?«

Bilo je, kakor da njegove modre oči vrtajo vanjo in ji vidijo prav do dna, tja, kamor si niti sama ne upa pogledati. Zdelo se ji je, da se mora braniti pred njegovim pogledom. Narejeno brezskrbno je odgovorila:

»Hvala, dobro. In ti? Kje delaš?«

Povedal ji je ime podjetja, kjer je delal kot pravnik. Stal je tesno ob njej in čez trenutek je spet začel:

»Upam, da si srečna?«

»Zakaj naj bi ne bila?«

Pet neskončno dolgih sekund je razmišljal. Nato je skomignil z rameni.

»Verjamem. Ženske so zmeraj srečne, če imajo le vse, kar si želijo. V bistvu so zelo egoistična bitja.«

»Menda nočeš reči...« je osuplo začela Vlasta. On jo je ustavil.

»Ne, ne, o tebi bi ne hotel reči kaj takega. Pravzaprav... sam ne vem... Se spominjaš lanskega poletja? Končno je bilo lepo, ne? A glej, tam že prihaja tramvaj. Srečno, Vlasta!«

»Srečno...«

Ko se je zrinila v voz in se ozrla po njem, je že izginil v množici.

Ampak, čemu razmišljati o tem? Saj je dosegla, kar je želela. Bi bilo mar z Goršičem bolje? Če bi morala vsako jutro tekati v službo, popoldne pa prati perilo in drgniti pod... če bi sploh imela lastno stanovanje! Morebiti bi... ne, ne, o tem ne kaže razmišljati! In vendar! Morebiti bi potem ne bilo vse zunanje samo okvir. Morda bi bila srečnejša.

Okvir? Ne! Neumnost!

Rezek glas zvonca je priletel v sobo. Vstala je in odprla. Sine jo je poljubil na lice. »Pozen sem,« je zamrmral.

»Kakor zmeraj,« je rekla in mu vzela aktovko iz rok. »Lahko bi bil telefoniral, da prideš pozneje.«

»Nisem mislil, da se bo razprava tako zavlekla.«

»Nikoli ne misliš...«

Nekaj minut kasneje sta sedela pri kosilu. Sine je jedel hlastno, da se mu je zalito lice oznojilo. Vlasta je počasi brodira po krožniku in ga gledala z dotlej nepoznanim odporom. — Kako se je zredil! — je pomislila zlovoljno. — Prejšnje čase je bil videti bolj mladosten. — Hipoma je začutila, da bi mogla sovražiti tega rejenega moža z obilnim trebuhom in redkimi, skrbno počesanimi lasmi, ki si briše znojno čelo in kritično motri majonezo v skledi.

Ko je pospravila mizo in se vrnila v sobo, je Sine ležal na kavču in bral časnik. Pogledal jo je skozi oblak cigaretnega dima in malce obotavljaje se rekel:

»Vlasta, ob treh pride Pika na obisk.«

Vlasta je bila presenečena. »Sem pride?« je vprašala začudeno.

Sine je spet vzel časnik in pomirljivo rekel:

če bi te spoznala. Bojim se, da ima o nama slabo mnenje.«

»To si lahko mislim,« je nervozno rekla Vlasta. »Tvoja prejšnja ji je gotovo o meni pripovedovala strašne reči.«

Sine je spet vzel časnik in pomirljivo rekel:

»Upam, ljubica, da boš prijazna z njo.«

»Za kakšno me pa imaš?« Vlasti je planila rdečica v lica. »Gotovo bom prijazna, čeprav... da, čeprav vem, da me dekle sovraži!«

»Sovraži?« Sine je namršil obrvi. »Mislim, da se motiš. Pika je tako pametno dekletce. Ne bodi tako prenapeta, Vlasta!«

— Še to povrh! Prenapeta! — je pomislila Vlasta. Stala je pri mizi in sovražno gledala moža. Zasmejala se je z grdim, prisiljenim smehom. »Končno boš rekel celo, da sem histerična!«

Sine je sedel na kavču. »Ne razumem te,« je zamrmral. »Pika je vendar moj otrok in ima vso pravico priti sem! To sem mislil, ko sem jo opoldne srečal pred sodiščem in jo povabil.«

»Kdo ji odreka pravico, obiskati očeta? Jaz gotovo ne!« je zviška rekla Vlasta. »Končno — če te želi videti, zakaj ne pride k tebi v pisarno? Bolje bi bilo! Ne morem prenesti misli, da bo potem doma pripovedovala o meni, da bo... Nočem, da bi tvoja prejšnja karkoli vedela o meni!«

»Nehaj, nehaj!« je vzkliknil Sine. »Ne verjamem, da bi Beti želela slišati, kako živiva. Ti je ne poznaš.«

»Poznaš... dobro jo poznam! Vsaka žena je radovedna, kako živi njen prejšnji mož. Tudi jaz bi bila... Ne, Sine, prav nič prijetno ni postati druga žena možu, ki mu prva še živi.«

»Toda na to si morala biti pripravljena, Vlasta!«

»Najbrž bi bila morala biti pripravljena, pa nisem bila. Končno... ura bo vsak čas tri. Preoblekla se bom. Nočem, da bi me tvoja hčerka videla sredi popoldneva v domači halji in potem pripovedovala doma.«

»Ne bodi zlobna, Vlasta!« je začudeno rekel Sine. Vstal je in jo prijel za roke. »Dobro veš, da se ti ni treba ničesar bati!«

Odtegnila mu je roke in odšla v spalnico. Počasi se je preoblačila in si previdno razčesavala lase. Mislila je na vse tisto, kar je ni doslej nikoli bolelo: na Pikino fotografijo, ki jo je Sine stalno nosil v listnici, na drugo, kjer je bila Beti, ki je držala malo Piko v naročju, na denar, ki ga je dajal hčerki, kadar jo je srečal v mestu. Ni se mogla izkopati iz mešanice nasprotujočih si čustev.

— Sine, saj ga nimam rada — je mislila. — Zakaj potem ne morem trpeti njegovih stikov s prejšnjo... zakaj? — Za trenutek ji je preblisnilo misli, da Sine preveč spoštuje Beti. Nikoli ni rekel slabe besede o njej. Razšla sta se brez prepira, brez globokega in trajnega sovrašva. Ne samo to. Beti jo je v marsičem odtehtala. Vlasta se je strahoma zavedela, da razen svoje mladosti in nekoliko kočljive lepote nima ničesar, kar bi moža vezalo nanjo. To dvoje je stalno uporabljala. Ali se ne bo Sine nekega dne naveličal, ali mu ne bo postala vsakdanja, nezanimiva, kakor njej postaja nezanimivo vse tisto, kar jo obdaja? Potem bi... Ne, ne! Morala bi iti k njemu in popraviti prejšnji vtis, toda za nič na svetu bi ne mogla zdajle prisesti na kavč in se pustiti ljubkovati.

Pogledala se je v zrcalo. Pogled v zrcalo jo je zmeraj pomiril in ji vrnil samozavest. Stresla je z glavo, da so ji gosti, svetli lasje padli na ramena. Ničesar se ji ni treba bati, prav ničesar! Sine je dvajset let starejši od nje. Zares ničesar, razen tiste dvojnosti v sebi, ki jo privlači k njemu in hkrati odbija.

Spet je pozvonilo. Slišala je Sineta, ki je šel odpret vrata. Potem je pogledal v spalnico in jo poklical. Pika je prišla.

Ko je stopila v sobo, jo je pozdravila. Za svojih petnajst let je bila velika, zraven pa sveža in prikupna. Oblečena je bila s študentsko malomarnostjo v kratke platnene hlače, vitke rjave noge so tičale v gumastih športnih čevljih. S svojimi poševnimi očmi je pogledala Vlasto in ji pomolila čvrsto, hladno roko:

»Dober dan, gospa!«

Vlasto je dekletov samozavestni nastop zbegal. Silila se je, da bi bila prijazna. Prinesla je peciva in ga ponudila Piki. Pika je brez obotavljanja segla v stekleni nastavek.

»Vanilijevi rogljiči?« je rekla. »Te imam zelo rada.« Mlela jih je z velikimi, belimi zobmi in se pri tem včasih nasmehnila očetu. Vmes sta se pomenkovala. Vlasti se je zdelo, da je Pika s svojo navzočnostjo napolnila vso sobo in jo potisnila čisto k steni. Prižgala si je cigareto in molče poslušala.

»Matematika, veš, očka...« je žlobudrala Pika, »nekoliko me skrbi. Vendar upam, da bo šlo letos brez izpita.«

»Lepo, punčka!« Sine se je sproščeno smejal. »Če bo šlo zares brez izpita, te bom vzел s seboj na počitnice. Šli bomo v Opatijo.« Prestregel je Vlastin začuden pogled in ponovil: »Da, v Opatijo.«

»Hvala, očka,« je rekla Pika s svojim globokim, svežim glasom, »sem že namenjena drugam. Taborit grem, v Bohinj.«

»Ampak tri mesece vendar ne boš prebila pod šotorom? Mi nameravamo v Opatijo v avgustu.«

Pika je kradoma pogledala Vlasto in odkimala. »V avgustu grem k babici v Maribor.«

»Škoda. Prav rad bi te vzел s seboj.«

Pogovor je zastal. Vlasta je čutila, da zaradi nje ne moreta govoriti o tem, kar bi ju najbolj zanimalo in je vstala. »Skuhala bom čaja.«

Ko sta Sine in Pika ostala sama, je vprašal:

»Kako je doma, Pika?«

»Kakor po navadi. Dobro.«

»Ti ni nikoli dolgčas?«

»Pač. Včasih.«

»Bojim se,« je previdno rekel Sine, »da bi mami morebiti ne bilo prav, ko bi vedela, da si prišla sem.«

»Ne vem,« je rekla Pika. »Zvečer ji bom povedala. Sicer pa — mama nikoli ne govori o tebi in tvoji ženi.«

Sine je vzdihnil. Da, od Beti ni mogoče pričakovati nič drugega. »Kaj dela mama?« je vprašal.

Pika je naslonila obraz v dlani in ga zamišljeno gledala. »Z mamo je težko,« je rekla preudarno. »Ne moreš si misliti. Zdi se mi, da ji je šla vajina ločitev močno na živce. Začela je hoditi k nekakšnim sestankom — med tiste nore teozofe, ki se shajajo pri Ažmanu. Bere razprave o spiritizmu in ... Zdi se mi, da je izgubila smisel za vse drugo.«

Sine je ostrmel. Beti — ali je mogoče? Ona, ki je bila zmeraj tako trezna in premišljena! In končno se bo otrok našel njenih norosti!

»Če je tako, Pika, boš morala priti k meni,« je rekel odločno. »Zahteval bom, da te sodišče izroči meni.«

Dekletce je odkimalo. »K tebi ne morem, očka.«

»Ali — zaradi moje žene?«

Pritrdila je. »Upam, da se bo mama spet znašla.«

»Kaj pa, če se ne bo?«

»Kljub temu bi ne mogla živeti pri tebi.«

Sine jo je gledal. Njene lepe, poševne oči, ki so dajale obrazu nekaj svojskega, skoraj eksotičnega, so bile zamišljene in otožne, prezgodnja zrelost in žalost sta sijali iz njih. Presunilo ga je, da je storil otroku krivico, ko ga je zapustil. — Zakaj sem jo zapustil? — se je vprašal. — Ker sem hotel živeti! Toda meni je petinštirideset let, Pika jih ima komaj petnajst. Vse življenje je pred njo. Kako bo, če se bo že zdaj vsadila vanjo kal razočaranja nad ljudmi? Nad najbližjimi, nad menoj in Beti ... Toda ona noče k meni in jaz ne morem storiti ničesar. Pustiti moram, da bo šlo vse svojo pot. Ali smem pustiti? — Položil je roko na Pikino in rekel:

»Večkrat moraš priti k meni. Če nočeš prihajati sem, pridi v pisarno. Veš, da bom storil zate, kar bom mogel.«

»Oh,« je rekla Pika, »življenje je včasih tako zamotano, očka.« Sineta je stisnilo v grlu, ni vedel, kaj naj bi odgovoril.

Vlasta je prinesla čaj. Pili so ga molče. Po čaju se je Pika poslovila. Sine jo je spremil do vrat. Nespametno je upal, da se bo poslovila od njega s poljubom, kakor je bilo včasih v navadi. Pika pa je samo rekla: »Na svidenje, očka!« in smuknila po stopnicah kakor mlada, gibčna mačica. Razočaran se je vrnil v sobo. Tam je našel Vlasto, ki se je odpravljala k frizerju. Bilo mu je kar prav, da ga hoče pustiti

samega. Danes bi težko govoril z njo o vseh tistih nepomembnih stvareh, ki so izpolnjevale vse njune pomenke.

Sedel je na kavč in se zagledal v kup modnih žurnalov. Zgrabila ga je nejevolja. Prvič v času poznanstva z Vlasto je pomislil: — Moj bog, kako je prazna! Obleke in pričeske, bedast film in bar, to je vse, kar jo zanima. Saj niti poštene gledališke predstave ne razume! Kvečjemu ceni osladno opero, kjer se prelije mnogo solza za prazen nič. —

Nehote se je spomnil, kako sta pred mesecem dni skupaj gledala »Hamleta«. Sedela je zraven njega v globoko izrezani temni obleki in ves čas jedla bonbone. Ko sta se vračala domov, je rekla:

»Joj, kako sem se dolgočasila!«

»Kaj pa te je tako dolgočasilo?«

»Ta Hamlet in sploh vse... Kaj le hoče s tisto mrtvaško glavo? Ponoči se mi bo sanjalo o njej!«

»Zakaj pa si potem šla v gledališče?«

»Včasih je vendar treba iti v gledališče, ne? In če ljudje trdijo, da je »Hamlet« zanimiv, jim moraš pritrditi, čeprav nisi prepričan. Saj tako vendar dela večina ljudi, ki se v resnici prav tako dolgočasi, kakor sem se jaz.«

Njen odgovor je zvenel tako prepričevalno in iskreno, da se je moral zasmejati. Končno je imela prav. In nemogoče je bilo terjati od nje, naj skuša razumeti stvari, ki niso v neposredni zvezi z vsakdanjostjo. Treba jo je vzeti, kakršna je: življenja željna, lepa mlada žena. To je končno tisto, česar je pri Beti pogrešal, to ga je pritegnilo k Vlasti. Ure in ure je mogla presloneti ob njem in mu z ljubkovanjem pripovedovati najbolj neumne zgodbe, ki jih je zvedela od svojih prijateljev. Eh, v bistvu je Vlasta pristna ženska, pristna celo v svoji ljubosumnosti na njegovo preteklost.

Kljub vsemu prizadevanju pa se je v Sinetu začel porajati odpor do Vlaste. Mogla, morala bi biti drugačna! Njeno govorjenje, ko ji je povedal, da bo prišla Pika, ga je žalilo. Ko je stala pri oknu in si niti niti najmanj prizadevala, da bi prikrla nejevoljo in celo ljubosumnost, mu je bilo, kakor da ji je prvič pogledal v tisti predel duše, ki mu ga sama ni nikoli odprla. Sebična je, sebična in prazna.

Zdelo se mu je, da po tej ugotovitvi nenadoma gleda njo samo in vse njeno ravnanje v drugačni luči kot doslej. Doslej ga je s svojim hlastanjem po užitkih samo utrujala, zdaj mu je to začelo presedati. Že nekaj časa si je moral prizadevati, da ji je sledil. Noč in dan ga je vlekla s seboj z nekakšno vročično naglico, z neizgovorjeno bojaznijo, da bo sicer nekaj zamudila. Sine si je želel, da bi postalo njuno življenje mirnejše. Preveč mu je bilo že posedanja v kavarni in barskega

trušča. Prijateljice, s katerimi ga je seznanjala in ki so bile vse enako lepe in neumne, so mu postale zoprne. Rad bi ob večerih ostajal doma, sedel v naslonjaču in bral. Toda tega Vlasti ni mogel dopovedati.

Kako dolgo bo to trpelo? Pred mesecem dni je prvič začutil, da v njunem zakonu ni nobene trdne točke, nobenega oprijemališča. Takrat se je domislil, da bi bilo dobro za oba, če bi imela otroka. Toda ko ji je to samo zdaleč omenil, se je zgrozila. Saj menda ne pričakuje od nje, da bo zapravila svoja najlepša leta s pranjem plenice in pestovanjem dojenčka? Sine se je vdal. Morebiti je res še nekoliko prezgodaj.

Pepelnik pred njim je bil poln cigaretnih ogorkov. Sine se je zavedel, da že dolgo razmišlja o stvareh, o katerih ni dobro razmišljati. Ustrašil se je, da bi se utegnile te misli zagrizti vanj kot strup in da bi se ponovilo vse tisto, kar je doživljal zadnja leta ob Beti.

— Ne smem pretiravati — si je prigovarjal. — Človek ne sme nobene stvari prignati do skrajnosti. Ni treba posvečati stvarem in dogodkom večjega pomena, kot ga zaslužijo. Vse bo še dobro. Vlasta se bo sčasoma unesla. Res je še premlada, da bi posedala doma in se dolgočasila. —

Pogledal je na uro. Pol šestih. Najbolje bi bilo za uro ali dve zaspati. Zvečer se bo v kavarni najbrž spet precej zavleklo.

III

Poznojesensko deževje je ljudi spremenilo v trope zaspanih, leno lazečih muh, otrplih od mraza in vlage. Zadušilo je v njih celo značilni gon celega stoletja: željo po begu iz vsakdanjosti in mrzlično iskanje zunanjega trušča, ki naj napolni notranjo praznino. Lokali so bili prazni, cestna železnica je vozila mokre, zlovoljne ljudi, pod dežniki so medleli čemerni obrazi, mlada dekleta so si vlekla kapuce globoko na lice in samo otroci v svetlih dežnih plaščih se niso menili za dež in hlad, ki se je zajedal v ude.

V kavarni je bilo mrtvo vzdušje. En sam natak je slonel pri prazni mizi s časnikom v rokah in se včasih zaspano ozrl po redkih gostih, raztresenih po praznini prostora, kakor bi se hoteli po sili izogniti drug drugemu. Vse popoldne se slika ni spremenila. Dva moška pri oknu sta topo buljila v šahovnico in počasi prestavljala figure. Dama z lornjonom je prebiralala nemški časnik, podobna je bila spomeniku iz časov monarhije. Trgovski zastopnik, ki ni odložil dežnega plašča, je pil slivovko in brskal po voznem redu z eno samo željo, da bi že skoro minil čas do odhoda vlaka. Literat prevajalec je razgrnil pred seboj original in delal, popisani listki so se mu naglo kopičili.

zdelo se je, da bi nikjer ne našel mirnejšega in primernejšega okolja za svoje dolgočasno delo. Težki zrak, prepojen z vlago, je pritiskal ljudem na možgane. Pod stropom je mrtvo črnel ventilator. V redkih presledkih, ko so se odprla vrata, je rdeča žametna zavesa pred odrom za orkester vztrepetala v nenadnem sunku vetra.

Vlasta je sedela pri majhni marmornati mizici in opazovala Lada Goršiča, njegov ostro rezani profil, odločne obrvi, nekoliko naprej štrlečo brado in žensko mehko, skoro sanjavo potezo ob ustnicah, ki je bila, kakor da se je od nekod drugod ukradla na njegovo zrelo, moško obličje. Že nekaj minut ga je tako opazovala, ne da bi se tega prav zavedala. Z dolgimi, krepkimi prsti je držal cigareto in jo pustil dogorevati, ne da bi kadil. Vlasta je gledala njegovo roko, čvrsto, razgibano, tako živo moško roko, ki je mirno počivala na marmornati namizni plošči. Pri tem se je nehote spomnila Sinetove roke, žensko bele in okrogle s tolščinimi blazinicami. Kolikokrat je ta mehkužna roka, zmeraj nekoliko vlažna, drsela po njenem obrazu in vratu, po ramenih in hrbtu! V tem trenutku se ji je zdelo docela nemogoče, toda vendar je bilo res, da se je še nedavno rada igrala s Sinetovimi rokami. Včasih je pritisnila ustnice na njegovo dlan ali pa mu je narahlo, igrivo grizljala konce prstov, dokler ni Sine rekel:

»Kako ostre zobčke imaš, punčka!«

Nenadoma jo je postalo sram in kradoma se je ozrla na Lada. Ko bi vedel za vse tiste drobne intimnosti med njo in Sinetom! Ne, ni je bolelo, da je živela s Sinetom in bila njegova žena, toda vrsta drobnih, majhnih nežnosti je zbudila v njej gnus. Rahel ugriz na tilnik, rdeči madeži, ki so jih puščale Sinetove ustnice na njenih ramenih in ki so ostali po dva, tri dni, navada, da ji je moral zvečer položiti roko pod glavo, ker je trdila, da drugače ne more zaspiti — ko se je zbudila, je zmeraj ležala na robu postelje, s hrbtom obrnjena proti možu — vse to jo je hipoma navdalo s pekočim sramom. Kaj takega si smeš dovoliti s človekom, ki ga zelo ljubiš, ona pa ni Sineta nikoli imela zares rada. Nenadoma je s pretresljivo jasnostjo dojela, da je bilo njeno življenje s Sinetom še najbolj podobna življenju vlačuge.

Zdrznila se je, kakor bi se bala, da ji Lado bere misli. »Kaj si zdaj mislil?« je vprašala šepetaje.

Pogledal jo je, kakor bi ga bila priklicala iz daljave, in se odsotno nasmehnil.

»Ko bi vedel! Misli so najbolj svojevoljen element, velikega napora je treba, da jih usmeriš v določeno strugo. Vsekakor sem mislil tudi nate in nase.«

»In kaj si mislil?«

»Ne vem čisto točno. Vsekakor bi ti težko razložil. Zdi se mi...« Prijel jo je za roko. Začutila je moč in toplino njegove roke, njena drobna desnica se je stisnila v njegovo dlan kot premražena ptička. »Tako čudno je tole najino razmerje,« je rekel počasi in premišljeno. »Praviš, da me imaš rada. Dogovarjava se za sestanke. Čakam te dan za dnevem. Navadno prideš prepozno in potem rečeš: ‚Nisem mogla prej z doma. Sine se je zasedel po kosilu in je šele ob štirih odšel v pisarno. Nato ostaneva skupaj uro ali dve in spet greš. Sine bo prišel ob sedmih k večerji.‘ Tako je že mesece. Verjemi, da me to čim dalje bolj muči. Če hočem biti odkrit: Ali se ti ne zdi, da naju takole ravnanje ponižuje?« Sklonil se je čez mizico, da je čutila njegov dih na svojem obrazu in ji prodirno gledal naravnost v oči. »Veš, kakšen občutek imam pri tem? Občutek, da sem tat. Da, čisto navaden, umazan tat!«

»Lado!«

»Skušaj me razumeti, Vlasta! Se spominjaš tistega popoldneva, ko si prišla v mojo sobo?«

»Da...« je dahnila. Pred njo je vstala podoba preproste samske sobe, nepojmljivo veselje, ki ga je občutila, ko je na Ladovem električnem kuhalniku kuhala čaj, sladkost, ko se mu je vrgla v naročje. Čudovito doživetje. Zakaj celo taka doživetja zbledijo v spominu?

»Takrat si mi rekla, da se ti zdi, kot da je bilo življenje s Sinetom samo mora, iz katere si se zbudila. Da hočeš ostati pri meni. Da nisi nikoli nehala misliti name. A kljub temu si se vrnila k njemu in živiš z njim. Skrivaj se shajava, strašno se bojiš, da bi Sine ne zvedel... Vlasta, ali ne čutiš, kako ponižujoče je vse skupaj?«

»Misliš, da mene ne muči?« je očitaajoče vzkliknila Vlasta.

»Zakaj se torej ne odločiš?«

»Zakaj se ne odločim?« je ponovila.

»Da. Ali ne moreš od njega?«

Nervozno je pograbila cigaretno dozo in si prižgala cigareto. Hlastno je vsrkavala dim. — Zakaj se ne odločim? — se je vprašala. — Morala bi se odločiti, takoj bi se morala odločiti. Drugače bo prepozno! —

»Zakaj mi nočeš pomagati, da bi se odločila?« je rekla z napetim, pridušenim glasom.

»Kaj naj storim? Prosil sem te, da se odloči. Moje razmere poznaš. Tega, kar imaš pri Sinetu, ti jaz nikoli ne bom mogel nuditi. Premisli! Nočem, da bi se pozneje čutila ogoljufano. Nimam lastne pisarne, nikoli je ne bom imel. Morebiti se boš težko vživela v skromne razmere.«

»Mar mi je Sinetova pisarna, njegov denar!« je hitro rekla Vlasta in se še tisti trenutek zavedela, da laže.

»Kaj pa potem?« Ladov glas je bil začuden.

»Prehitro je prišlo vse skupaj. So stvari, ki jih ne moreš presekatii na mah. Ti bi mi moral pomagati.«

Ladove modre oči so se bolne smehljale. »Ti nočeš pomoči. Vlasta.« je rekel tiho. »Ti hočeš, naj te enostavno prisilim, da boš šla od Sineta. Toda tega ne morem storiti. Noben pošten človek bi tega ne storil.«

»Zakaj ne?«

»Pretehtaj svoja čustva,« je rekel Lado. »Sama se odloči. Jaz te čakam. Čakal sem te dve leti. To prav dobro veš.«

— Kako so vendar moški okrutni! — je pomislila Vlasta. — Zakaj zahteva, naj se sama odločim? Moral bi me prisiliti. Najtežje je, kadar ima človek svobodno izbiro. Nimam več dovolj moči, da bi odločala o sebi. Enkrat sem, in takrat se je slabo končalo. Zdaj bi bilo drugače. Gotovo bi bilo drugače. Lada imam rada. Morebiti ga imam prav zato še bolj rada, ker me ne skuša pridobiti tako, kot je to storil Sine. Kako naj storim, da bo tega konec? —

»Lado,« je rekla, »življenje je strašanska zmeda. To ni poštevanka, pri kateri so vsi rezultati veljavni enkrat za vselej.«

»Nikar ne filozofiraj,« je odvrnil on. »To najinega položaja ne spremeni. Življenje moramo jemati, kakršno je.«

»Kdor to zmore.«

»Zakaj bi midva ne zmogla?«

»Ne vem, Lado, ne vem...«

Natakar je prižgal luči. Pod oknom je še zmeraj štropotal dež. Vlasta je pogledala na zapestno urico in videla, da je čas oditi. Telesno neugodje je začutila ob misli na dnevno sobo, bala se je srečanja s Sinetom in večera. Še bolj se je bala noči in moževne roke, ki bo počasi zdrsnila čez njene čvrste, hladne prsi in uživaško obšla okrogolino bokov. Prilastil si jo je in zdaj se naslaja nad njo kot nad skodelico turške kave ali nad zavojčkom dobrih cigaret, naslaja s perverznostjo moškega, ki začenja čutiti, da mu pohajajo moči in da njegov zakon nima nobenega smisla več. Ona pa mu to dovoljuje zaradi satenastih domačih halj, zaradi večerov v baru...

— Saj to je prostitucija — se ji je zagrizlo v možgane. — Nisem boljša od barskih deklet, ki jih glasno obsojam, ker si pustijo plačevati ljubezen. Zakon brez ljubezni je nemoralen. Tega mora biti konec! —

Vzela je torbico. Lado ji je pomagal obleči plašč. Ko sta odhajala, mu je rekla:

»Lado, saj sem se odločila. Vse je samo še vprašanje časa.«

»Ne odlašaj več dolgo, drugače bo postal čas najin sovražnik,« je rekel on.

Zaskrbljeno je iskala v njegov obraz. »Ali se boš naveličal čakati?«
»Ne. Ne. Samo zate se bojim. Če boš dolgo čakala, ne boš imela več dovolj moči nehati s tem življenjem, ki si ga vajena.«

Vso pot ju je bičal dež in veter jima je polnil nosnice z vonjem po vlagi in gnilobi jesenskih rož na vrtovih. Lado jo je spremljal skoraj do doma. V tem vremenu mu je to smela dovoliti. Na oglu ceste, pod medlečo električno obločnico, sta se poslovila.

»Jutri popoldne.« je šepnila Vlasta.

»Da,« je nekoliko utrujeno odgovoril Lado. — Spet eden tistih brezkončnih sestankov, ki ne vedejo nikamor — je pomislil togo.

Ko je Vlasta prišla domov, je v dnevni sobi gorela luč. Sine jo je čakal. Togo mu je ponudila obraz. Dotaknil se je z ustnicami njenega vlažnega, hladnega lica, nato je vprašal:

»Kje si bila tako dolgo?«

»Pri frizerju.« Vlasta je kakor avtomat izrekla pripravljeno laž.

»Tako dolgo? Saj so že zdavnaj zaprli!«

»Spotoma sem stopila v kavarno. Deževalo je tako, da nisem mogla domov. Še kljub temu sem vsa premočena.«

Molče je potegnil predse neko knjigo, toda njegov težki, prežeči pogled je še zmeraj počival na njej. Držal jo je kakor v kleščah. Ko je hodila po sobi in prinesla na mizo obložene kruhke, je čutila, da so njene kretnje nenaravne, ker jo on stiska s pogledom kakor s kleščami. Živčno je vzkliknila:

»Zakaj me tako gledaš?«

»Motiš se,« je posmehljivo rekel Sine, »ves čas gledam v knjigo.«

Sedela je na stolu in molče jedla sendviče. Na nizki polici je pel radio. Potem je pila kavo in se utapljala v zvoke godbe kakor v morje brez dna, v nekakšno nedoločno bolečino, brezimno in vendar tako dobro znano. Enkrat je začutila na svoji dlani značilni vonj Ladove roke. Po vsem telesu jo je spreletelo in srce ji je za trenutek zastalo.

— Lado, Lado! — ji je pelo v vseh žilah. — Zakaj sem še tu? Kakšen smisel ima neumna komedija, ki jo igram s Sinetom? —

Sine je odložil knjigo in vstal. »Mislim, da bi šla spat.«

»Že?«

»Zakaj ne? Ven nočaj ne moreva. Tu pa je hladno. Sicer pa si bila ti celo popoldne zunaj. Rad bi vedel, kaj pravzaprav počenjaš toliko časa.«

Vlasta ga je prestrašeno pogledala. »Kaj pa misliš? Zakaj naj bi sedela ves dan doma? Saj si ti tudi od jutra zdoma!«

»To je drugo,« je kratko rekel Sine.

— Sumi! — je spreletelo Vlasto. — Morebiti mu je celo kdo kaj omenil? — Nad strahom je v njej rastle kljubovalnost. — Naj sumi! Naj mu povedo! Vso resnico naj mu povedo, da bo konec! —

Odgrnila je široko dvojno posteljo in Sine se je zleknil v tople flanelaste rjuhe. Vlasta je legla nekoliko stran od njega. Skrčila se je kot žival in čakala. Živci so ji bili napeti kot strune. Sine se je obrnil k njej in si jo potegnil v naročje. Ni se obrnila, z nobenim gibom ni odgovorila na njegovo ljubkovanje.

»Kaj ti je?« je vprašal on.

»Nič.« Trenutek kasneje je razdraženo viknila: »Vsaj luč ugasni!«

Po sobi se je razlila tema. Vlasta je krčevito stisnila ustnice, ki nenadoma niso bile več zmožne, da bi odgovorile na njegov poljub. V sencih ji je zamolklo šumela kri.

— Nisem vlačuga! Ne morem enega ljubiti in se hkrati vdajati drugemu! — ji je vrelo v možganih. — Ne morem, ne morem, ne morem. —

Sine se je odmaknil od nje. Oprl se je na komolec in začudeno vprašal:

»Kakšna pa si nocoj?«

»Pusti me,« je zastokala, »ne morem...«

»Histerična postajaš,« je rekel s prezirom. »Tudi tisto tvoje potikanje po mestu mi že preseda. Zdi se mi, da imaš premalo dela. Če se dolgočasiš, bi ti priporočil, da začneš spet delati v moji pisarni.«

»Vseeno,« je užaljeno odvrnila Vlasta, »vseeno mi je, če začnem spet delati v tvoji pisarni ali v kateri drugi.«

»Takooo?« je neverno zategnil Sine. »Spremembe si želiš? Rado-veden sem, koliko časa bi vztrajala pri delu. Poznam te!«

Ogorčeno je sedla. »Si mi morebiti kdaj dajal plačo za postopanje? Zakaj bi ne mogla več delati? Ni nesreča, če mora človek delati. Mnogo huje je, če ne sme imeti svobodne volje.«

»Kdaj sem ti jemal svobodno voljo?« je neskončno začudeno vprašal Sine. »Ali nisi vedno živela, kakor te je bilo volja? Če pogledava resnici v oči, sem bil pravzaprav jaz tisti, ki sem...«

»Ti si bil tisti, seveda!« je zlobno vzkljnila Vlasta. »Ti si bil, ki si se skušal prilagoditi meni, kajne?«

»Seveda.«

»In vendar si mi zmeraj vsiljeval svojo voljo, celo takrat, ko sem verjela, da je tvoja volja tudi moja. Si kdaj videl v meni človeka? Zmeraj si me imel samo za ljubico, za žensko, jaz pa sem tudi človek! Čutim, trpim...«

Sine se je naslonil na blazino in se zakrohotal. — Strašansko neumna je — je pomislil. — Od kod ima to o človeku? Najbrž iz romana

v nadaljevanjih, ki ga prinaša modni žurnal. — Zazdelo se mu je, da stoji čisto gola pred njim, celo brez tistega površnega, zunanjega, kar je tako rada kazala. Lepa in nespametna stvarca. Nič več.

»Zakaj se smeješ?« je vprašala Vlasta.

Prezrl je globoko užaljenost in izzivalni ton in lahkotno rekel:

»Ker tako neumno govoriš! Rad bi videl, kako bi se znašla v življenju samo kot človek. Doslej si temeljito izkoriščala vse tiste prednosti, ki jih imaš kot ženska.«

»Nesramen si!«

»Misliš? Jutri boš najbrž uvidela, da se ti je samo tako zdelo.«

— Morala bi mu povedati, zdaj, takoj bi morala! — si je krčevito prigovarjala Vlasta in hkrati vedela, da čas in kraj nista primerna za to. Tudi jo je Sine s svojim načinom govorjenja čisto razorožil. Če bi se jezil, če bi zbesnel, potem bi mu mogla povedati, tako pa... Vzdihnila je in si še tesneje oklenila kolena.

»Najbolje bo, da se pošteno prespiš,« je rekel on in se pokrtil do vratu. Ko se le ni ganila, ji je mirno prigovarjal: »Lezi, lezi vendar, punčka, saj se boš še prehladila! Vprašati moram, kako je s centralno kurjavo. V tem dežju in mrazu bi morali kuriti.«

— Vse je zaman. Ne morem mu povedati — je pomislila Vlasta. Počasi, topo in vdano se je zleknila zraven njega. Jutri popoldne bo Lado spet čakal in spet mu ne bo mogla povedati ničesar. In vse, Sine, Lado, razočaranje in ljubezen, vse je kakor neskončna pot brez cilja.

IV

Sine je sedel v majhni, prazni sobici zakotne gostilne in je bil v svoji spodobni meščanski obleki, rejen in negovan skoro nenavadna prikazen v temnem prostoru, med mizami z umazanimi prti in na pol izpraznjenimi kozarci, v prostoru, kamor je iz velike gostilniške sobe suvala pijana pesem. Toda sem se je zatekel, ker ni maral videti znanih obrazov, s katerih je zadnje čase bral posmeh in škodoželjnost, ker je bil do grla sit večnih dvoumnih namigavanj o Vlasti. Vsi znanci so že vedeli, da ga Vlasta vara in tudi sam je vedel. Čutil se je ogoljufanega in osramočenega v vseh očeh.

Popoldne je pobegnil iz pisarne, ker tudi tam ni mogel vzdržati. Nič več ni mogel ure in ure mirno presedeti pri mizi, drsati z nogami po preprogi in kaditi cigaret, poslušati ropot pisalnega stroja in vedeti, da so stvari v najlepšem redu. Danes je bil dan, ki bi se ga bil v drugačnih okoliščinah razveselil, saj je v dveh urah dobil tri nove kliente, toda vse to se mu je zdelo nepomembno. Nenadoma ni mogel več po-

slušati njihovega dolgoveznega pripovedovanja in sestavljati osnutkov za nove tožbe. Že samo pogled na strojepisko Ado, ki jo je prevzel po znancu, ki je opustil svojo pisarno, je zbujal v njem občutek zoprnosti. Tako suha je bila in koščena, siveče lase si je zvijala na tilniku v preprost voz, njeno govorjenje je bilo prenatrpano z izrazi uradnega besednjaka in delala je kakor avtomat. Niti trohice spogledljivosti ni bilo v njej in kadar ga je pogledala s svojimi strogimi sivimi očmi, je moral vsakokrat čutiti, da niti za trenutek ne misli na to, da je on moški in ona ženska. Zmeraj je zbujala v njem slutnjo, da se bo njegovo življenje osredotočilo samo še v uradnih spisih in bo nihalo med pisarno in sodiščem. Vse, kar je izven tega ozkega kroga, se mu bo čimdalje bolj odmikalo. Klicala mu je v spomin, da temu ni mogoče ubežati. Sine pa se je spoznanju upiral, zato mu je bila pisarna dvakrat zoprna.

— Nekoč sem čutil podobno — je mislil Sine medtem, ko si je nalival črnega istrskega vina in počasi pil. Vino je bilo za njegov okus presladko, toda prijetno ga je omamljalo. — To je bilo takrat, ko nisem mogel več vzdržati ob Beti. Upiral sem se, ko me je življenje hotelo ukleniti k pustemu delu in mi odvzeti vse drugo. Hotel sem živeti! Dobil sem Vlasto in bil zaljubljen. Ali sem bil v resnici? Morebiti nič bolj, kot bi mogel biti vsak zrel moški zaljubljen v lepo mlado žensko. Ko bi ne bilo Vlaste, bi si bil najbrž našel drugo. Morebiti tudi ne. Jaz ne vem. — Spet je pil in čutil, da so mu živci napeti do skrajnosti. Že mesece je čutil v sebi to napetost, ki se nikakor ni mogla sprostiti. Prav od takrat, ko je začel slutiti, da mu Vlasta nekaj prikriva. Boleč se je spomnil zadnjih časov, polnih muk in negotovosti, ki je kmalu postala gotovost. Začelo se je takrat, ko se je Vlasta unesla in zvečer ni več silila z doma. Takrat je začela trditi, da ji posedanje v lokalih preseda. V svoj način govorjenja je privzela množico novih izrazov, ki jih poprej nikoli ni izrekla. Včasih je Sineta presenetila z duhovito opazko, ki ni bila v nobeni zvezi z njenim značajem in prejšnjim lahkotnim, nesmiselnim žlobudranjem. Zvečer je posedala v dnevni sobi, brala romane in komaj odgovarjala na njegova vprašanja. Nekaj hladnega, tujega je velo od nje. Nikoli več ni po kosilu prisledla k njemu na kavč in jezno je namršila obrvi, kadar ji je rekel »punčka«. — Čas je, da nehaš s temi otročarijami — je rekla strogo, kadar je hotel biti z njo nežen kakor prejšnje čase. Vse popoldneve je preživela zunaj in se vračala šele zvečer, Sine jo je pogosto moral čakati.

Potem je bil Ažman, ki mu je odprl oči.

»Ženski ne smeš puščati preveč svobode, sicer ti zaigra komedijo.« je rekel na svoj značilni, rahlo cinični način. »Posebno če je mlada in

se dolgočasi. Razen tega je mnogo, morebiti vse odvisno od značaja. Nekaterim manjka pravi čut za mero.« Končal je z neizogibnim: »Končno je le škoda, da si pustil Beti. Sijajna ženska je.«

Stala sta v bifeju pri točilnici in držala v rokah vsak svoj kozarček žganja. Sine je jezno prebadal Ažmana s pogledom in vprašal:

»Kaj misliš s tem svojim čutom za pravo mero? O kom govoriš?«

»O ženskah, o mladih ženskah vendar,« je odvrnil Ažman in pil žganje. Adamovo jabolko na dolgem vratu mu je pri vsakem požirku poskočilo. Sine se je zagledal v njegov vrat in si mislil: — Za blaženega tepca me ima, za bedaka, ki ničesar ne ve — in zgrabila ga je želja, da bi stisnil Ažmana za vrat in ga prisilil, naj mu pove resnico.

»Ti misliš na mojo ženo!« je rekel izzivalno. »Toda povem ti, da tega nočem poslušati, ali pa nisi več moj prijatelj!«

Ažman ga je pomilovalno pogledal. »Neprijetno ti je, seveda,« je zamrmral. »Pošteno te je zapletla v mrežo. Nikoli si nisem mislil, da boš zatisnil obe očesi, posebno ko se javno kaže s tistim tvojim nekdanjim koncipientom. Ampak, če si se odločil molče potrpeti, je končno to samo tvoja zadeva.«

Sine je krčevito oklenil kozarček, da bi zatajil drget prstov. Pozneje ni vedel, od kod je vzel toliko moči, da je hladno rekel:

»To je samo znanec. Ljudje pa precej ugibajo. Ljubljana je pač še zmeraj dolga vas, čeprav si domišljamo, da je velemesto.«

Ažman se je zasmel, prikimal, plačal in izginil skozi vrata. Sine si je oddahnil, ko ga je videl stopiti v snežni metež na ulici, bal se je, da bi se sicer vrgel nanj.

Doma je Vlasto trdo prijel. Begal je po sobi gor in dol kakor razdražena zver in ji metal očitke v obraz. Vse ji je povedal, tudi to, da nima pravega čuta za mero. Da, to zadnje se mu je zdelo celo najhujše od vsega. V njem je oživela vrsta drobnih ponižanj, ki jih je požrl zaradi Vlaste. Dejal si je, da pravzaprav živita kot izobčenca in da je tega kriva ona. Nikoli ju ni nihče vabil na dom, nihče ju ni prišel obiskat. V baru ali kavarni se je vedno znašel znanec, ki je nesramno požiral z očmi Vlasto in jo ocenjeval, zraven pa govoril z njo zviška, ne da bi se mu zdelo vredno prikrivati, kako malo jo ceni. Toda takrat je Sine stal trdno ob Vlasti in zaničeval družbo, ki jo je prezirala. Zdaj je prevalil vso krivdo na Vlasto. Očital ji je, da se ne zna zadržati, kot se spodobi za dostojno ženo, tekal po preprogi od vrat do kavča in kričal, naj prizna, da ga vara. Vlasta je sedela na kavču, gledala ga je s sovražnim, žgočim pogledom, vsa kri ji je izginila iz obraza in na bledih licih so se vsiljivo pokazale rdeče lise od rdečila. Boječe se je izgovarjala. Da, Goršiča je res srečala, skupaj sta posedela v ka-

varni ... ali je to kaj hudega? Ko je opazila, da njegova besnost pojema, je postala pogumnejša, kri se ji je vrnila v lica, ki so zdaj žarela in povedala mu je o sedanji Goršičevi službi in njegovem delu, kar je vedela. Sine je bil razočaran. Zgrabil jo je za obe roki in silil vanjo:

»Obljubi, da ne boš šla nikoli več nikamor z njim! Obljubi!«

»Toda če se še kdaj srečava? Ali naj mu povem, da si mi prepo-vedal govoriti z njim?«

»Ne. Ne! Vendar — obljubi!«

»Obljubim...«

»In me imaš še rada?«

»Kaj pa misliš...«

Stisnil jo je k sebi, da je zaječala in se vsesal z ustnicami v njen vrat. Za nekaj časa je verjel, da ni bilo nič posebnega.

Potem je vso zimo trpel v mrzličnem nemiru. Nihče več mu ni omenil Vlaste, toda Sine je vedel, da se še zmeraj shaja z Goršičem. Sredi popoldneva je odhajal iz pisarne in pohajkoval po mestu, hodil je od kavarne do kavarne v nori želji, ki se je stopnjevala v bolešno zlo, da bi ju nekje zalotil. Na teh svojih potih je izpil nešteto kozarčkov konjaka in se vračal zvečer domov omočen od pijače, razbičan od ljubosumnosti in strašnih sumničenj, da se Vlasta noče izpostavljati nevarnosti in najbrž hodi obiskovat svojega prijatelja v njegovo sobo. To ga je prignalo tako daleč, da je poizvedel, kje Goršič stanuje in nekega popoldneva se je napatil v predmestje z namenom, da ju preseneti. Prišel je do vrat in se spet obrnil. Ni imel poguma vstopiti, ni mogel ubiti poslednjega upanja, da morebiti le ni res in so vse prazni strahovi. Kasneje ga je obšla misel, da morebiti Vlasta vabi Goršiča v svoje stanovanje, kadar je on zdoma. Nemir ga je sredi popoldneva gnal domov. Nikogar ni našel. Omahnil je v naslonjač in zastokal. V sobi je plaval vonj njene kolonjske vode in vedel je, da se pred nočjo ne bo vrnila.

— Znorel bom, če bo šlo tako dalje — si je dejal in si prizadeval, da bi mislil trezno in se pomiril. Toda zvečer je spet mučil Vlasto z ljubosumnostjo, grizel si je ustnice, pobesnel bi in jo prisilil, naj prizna, da bi bilo muke konec. Sovražil jo je. Sovražil je njene polodprte ustnice, močno poudarjene z rdčilom, zdelo se mu je, da na njih še lepe sledovi Goršičevih poljubov. Sovražil je njena obla, gladka ramena, dotik gole, tople kože ga je spravljal v nerazumljivo razpoloženje, da jo je želel hkrati ljubiti in udariti. In vedel je, da se mora to končati.

Končno je tudi njo izmučil. Shujšala je, oči so ji nemirno begale, kakor bi se nečesa bala. Zadnje čase je večkrat sedela na kavču in ga gledala s prav posebnim pogledom, ustnice je imel na pol odprte in

Sinetu se je zdelo, kakor da duši željo, da bi mu izkričala resnico. Morebiti bi to storila, prav gotovo bi storila, ko bi se ga ne bala. Sine je bil tako izbičan, da je včasih želel, naj bi mu povedala resnico, samo da bi bilo že vsega, vsega konec. Hotel je prisesti k njej in ji mirno reči, naj govori, naj se ga ne boji, saj tako ni mogoče živeti brez konca in kraja. Ni ji rekel. Tudi resnice se je bal in vselej se je zadnji hip umaknil.

To je trpelo vso zimo in zdaj je bila zgodnja pomlad. Če je Sine pogledal skozi majhno okence na gostilniško dvorišče, je videl sredi razmetanih lesenih kolib kup umazanega snega, nad strehami pa pomladansko prosojno nebo. Slutnja prve pomladi ga ni razveselila. S krčevito kretnjo si je znova napolnil kozarec. Težko istrsko vino se mu je razlilo po žilah, čutil se je, kot bi bil iz svinca. Iz sprednje sobe je vrela kričava, pijana pesem:

»Zakaj pa ne, zakaj pa ne,
ne bi druge ljubice imel ...«

Nenadoma je začutil v grlu gnus. Kakor bi se zdramil, je pomislil, kako je zašel v to umazano krčmo, kako je mogoče, da on, odvetnik Sine Kalan, pije tu že vse popoldne in posluša hrup, ki ga zganjajo pijanci. Vstal je, vrgel denar na mizo in šel. Zanikrna natararica z bujnimi životom mu je hotela vrniti drobiž. Zamahnil je z roko, premagal občutek studa in stopil na cesto.

Globoko je zajel hladnega, vlažnega zraka in za trenutek dojel predpomladno vzdušje, ki je prepojilo mesto. Čutil ga je v lužah na razbitem pločniku, v vlažnih kamnitih kockah na cesti in v lesketu ozkih, starinskih oken na zanemarjenih hišah z umazanimi pročelji. Ljudje so hodili zelo hitro mimo njega, vsem se je nekam mudilo. Sine je pomislil, da je on morda edini, ki se mu ne mudi nikamor, kadar bo prišel domov, bo prezgodaj. V glavi mu je brnelo, čutil je, da so mu živci napeti kot struna, ki se lahko vsak hip utrga. Šel je proti središču mesta, brez cilja in namena.

Na glavni cesti se je zdrznil in se ustavil. Mimo njega je šla visoka ženska postava v sivem kožuhu, Beti. Nagonsko se je odkril in pozdravil. Beti se ni ozrla, šla je naprej, kakor bi ga ne bila spoznala. Sine je gledal za njo, njena hoja je postala spet prožna, nalahno se je pozibavala v bokih. Ko je na oglu ulice zavila vstran in je ujel njen profil, ga je spreletela rezka bolečina.

Nekdo se je zaletel vanj in zaklel. Sine se je osvestil in pustil, da ga je množica potegnila s seboj. Šel je z njo, brez volje, vseeno mu je bilo, kod hodi in kako dolgo. Potem je zavil z glavne ceste na stransko,

nato po drevoredu in nenadoma je stal pred visoko, starinsko stavbo in stopil v mračno tlakovano vežo. Z vajeno kretujo se je pognal na temačne stopnice.

Šele ko je pritisnil na električni zvonec, se je zavedel, da ga je zaneslo v nekdanje stanovanje. — Nič zato. Pika je sama doma, moram pogledati k njej, dolgo je že nisem videl — je pomislil topo in kakor iz daljave slišal kratke, urne korake v predsobi. Pika je odprla in se pol razveselila, pol zmedla.

»Očka!« je zapela še zmeraj nekoliko otročje, kakor je bila vajena. Hitro je dostavila: »Mame ni doma.«

»Vem,« je rekel Sine, »zato sem prišel.«

V predsobi ga je zajel dobro znani, nekoliko zatohli vonj po starem, ki ga z ničimer niso mogli pregnati. Pika mu je odprla v salon in zavrtela stikalo. Mehka svetloba se je razlila po sobi. Sine je za trenutek omahovaje obstal na pragu. Pika mu je odmaknila stol. Sedel je. Tuje občutje je splahnelo in Sinetu se je zdelo, da ni tujec, temveč da je prišel nekam, kamor po vsej pravici spada. Vse, prav vse je ostalo, kakor je bilo, tudi mavčni podstavek z glavo njegovega očeta, stara aloja na cvetličnem stojalu in klavir v kotu. Manjkal je samo njegov kavč in kubistična slika.

Sedel je in tesnobno čakal, da bo Pika storila nekaj takega, kar mu bo dokazalo, da je vendarle tujec, pa naj mu bo vse še tako znano in domače. Morebiti bo vstala in vzela iz posodnice steklenico z janeževim likerjem, ki so ga imeli gostje! Ali pa bo rekla: — Očka, Marije ni doma, če hočeš, ti bom jaz skuhala kave! — Toda Pika ni storila nič takega. Sedla je ravno njemu nasproti in ga nekoliko zamišljeno gledala s svojimi lepimi, malce poševnimi očmi. Končno je rekla:

»Lepo je, da si prišel, očka.«

»Dolgo te že nisem videl, Pika.« Sine je čutil, da je omočen od pijače in si je prizadeval, da bi se streznil.

»Da. Od lanskega poletja ne več.«

»Kaj si počela medtem?«

Skomignila je z rameni. Odkar je poslednjič sedela v njegovem stanovanju, je močno zrastle. Njeno vitko, pred kratkim skoraj še deško telo, je začelo dobivati deklinške oblike. Ustnice so zorele, mali, topi nosek je postajal rahlo upognjen, izrazit. — Lepa postaja, — je vedel Sine in hkrati čutil, kakor da nima več pravice do nje, ker jo je zapustil. V mučnem trenju z Vlasto pa je skoraj čisto pozabil nanjo.

»Zakaj se nisi oglasila? Vsaj v pisarni, če ne maraš prihajati k meni na dom?« je vprašal.

Gledala je v mizo, kakor bi ji bilo nerodno in bi se nečesa sramovala. Obotavlja se je rekla:

»Nameravala sem priti k tebi. Večkrat sem bila odločena, res, očka, pa le nisem mogla... Toliko stvari je, o katerih bi rada s teboj govorila. Mama se bo poročila...«

Sine je presenečeno vstal in spet sedel.

»Poročila se bo?«

»Da. V kratkem. Spomladi, mislim.«

»Z Ažmanom?« je ugibal Sine.

»Da.«

Nekaj trenutkov je bil Sine čisto zmeden. Zaključevalo je v njem kakor pekoče ljubosumje. Beti se bo poročila! Beti! Nikoli, niti za trenutek ni pomislil na to možnost. Zdelo se mu je, kakor da ga je s svojo odločitvijo užalila in mu storila krivico.

»Končno ima pravico do tega, ne?« je negotovo rekla Pika, kakor bi brala njegove misli.

Sine je z naporom ujel ravnotežje. »Da, seveda ima pravico,« je rekel. »Ali boš živela pri njima?«

Pika je sklenila roke in jih stiskala, kakor bi hotela prikriti veliko muko. Sinetu se je zasmilila, njen drobni, lepi obrazek je bil videti tako zaskrbljen, kakor bi ne bil obraz doraščajoče deklice.

»Očka, res ne morem,« je naposled rekla bolešno zadržano. »Ti ljudje so ponoreli! Ne moreš si predstavljati! Doktor Ažman in mama in njuni prijatelji... Nekakšno versko sekto imajo! Jaz vsega tega ne razumem, tudi nočem razumeti, toda mama bi želela, da bi kazala več razumevanja in da bi tudi jaz...« Razburjeno je vstala, stopila k njemu in mu ovila roke okrog vratu kakor tedaj, ko je bila še otrok. »Tako hudo mi je, očka! Očka, daj me v internat!«

Sine je bil presunjen. »V internat? Tebe, Pika?«

Pika je tiho jokala, njene solze so mu močile obraz. »Končno je vseeno, kam pošiljaš denar, ne res? Pri tebi ne morem biti in zdaj tudi pri mami ne bi bila rada. Internat, to bi bilo še najboljše.«

Sine ji je gladil roke in čutil, da se tudi njemu v grlu nabira jok. »Pika,« je rekel s stisnjenim grlom, »Pika, treba bo urediti drugače! Vendar ne bom dovolil, da bi bil moj edini otrok v internatu, kakor otroci brez staršev!«

Pika je odkimavala. »Saj ne moreš urediti drugače. Kvečjemu če me pošlješ v Maribor k babici, toda babica je že tako nervozna. Ne moremo urediti drugače. Vse sem že premislila.«

»Pika, saj vendar nisi otrok brez staršev!« je obupano rekel Sine.

Pika je potegnila roke z njegovega vratu. V njenem obrazu se je pokazalo nekaj trdega, neprizanesljivega. »Oh, ti in mama, oba pravita, da me imata rada, in vendar se mi zdi, da sta oba čisto pozabila name,« je rekla trdo. Pri tem so se ji trkljale solze po licih, drobne, trde, kakor biseri.

Sine ji je pogladil lase. »Jaz te nisem pozabil. Storil bom zate, kar bom mogel. V internat te ne pustim!« Čutil je, da govori tjavdan in prav nič si ni mogel misliti, kako bi ji pomagal. Vse se mu je zdelo tako nejasno, vse je bilo razbitina in tu je otrok, ki joka nad kupom razbitin. »Zanesi se name, Pika!« je ponovil brez prepričanja.

Pika je odločno odkimala. »Nič drugega ne preostane,« je rekla in si obrisala solze. »Pri tebi in tvoji ženi ne morem biti, v družbi onih bedakov še manj. Jaz...«

»Pika!«

»Nič. Zdi se mi, da si danes pil, očka. Drugače bi ne bil prišel sem.«

»Zdi se mi, da sem le prišel pravi čas,« je rekel Sine.

»Mogoče. Toda zato se ne bo nič spremenilo. Sicer pa si prav želim iti v internat. Želim, da, želim si...« Spet je krčevito sklenila roke, kakor bi premagovala rezajočo bolečino.

Ko je Sine odhajal, je bil še bolj zbehan kot prej. Dejal si je, da bi moral nekaj storiti za Piko, vzeti jo k sebi, pa naj bo to Vlasti prav ali ne. Toda ni si mogel misliti, da bi Pika živela pri njima. V njegov zakon je stopilo nekaj umazanega in zdrznil se je ob misli, da bi otroka potegnil v to. Razjezil se je na Beti, sovražil jo je, ker se je sklenila poročiti. — Toda jaz sem prvi storil ta korak, — si je priznal — Beti sama bi nikoli ne bila niti pomislila na to. Kakšna zmeda mora biti v njej, da se je oklenila verske sekte, ona, ki je zmeraj tako trezno mislila! In tudi tega sem kriv jaz! —

Obstal je pred neko izložbo in gledal razstavljene predmete, ne da bi vedel, kaj ogleduje. Spreletela ga je misel, da bi bilo morebiti vse spet dobro, če bi se vrnil k Beti. Živeli bi, kakor so živeli petnajst let. Zazdelo se mu je, da celo zadnja leta niso bila tako težka, kakor se mu je včasih dozdevalo. Vsega je bila kriva njegova bolestna razdražljivost in prenapetost, kriv je bil povojni čas in spremembe, ki jih je prinesel s seboj. Zdaj pa se je vživel v nove razmere in lahko bi šlo vse po vajenem tiru. Toda ne! Nikoli več bi ne moglo biti tako, kot je bilo! Samo otroci znajo odpustčati, Beti pa ni otrok. Kadar bi jo videl, bi se mi zdelo, da mi očita. Končno pa tudi ona ne bi hotela, da se povrne staro, dobro vem, da ne. — Obupano je vrtal vase, ne da bi se dokopal do zaključka. — Nikoli nisem znal ravnati tako, ko mi je narekoval razum. Nisem zmeren človek. Moj oče in mati, vsi ljudje

prejšnje generacije so bili umerjeni, bali so se škrajnosti. Naš čas je vse prignal do škrajnosti. Ne znamo brzdati razuma, ne znamo brzdati čustev. Prekleti čas, v katerem smo pripravljene iztiskati denar celo iz pepela mrličev! Dvakrat prekleti čas, ker smo pripravljene ubijati, samo da bo zadoščeno našemu samoljubju! Človeka vleče s seboj, naj hoče ali noče! —

Nenadoma se je pridušeno zasmel predse. Moški in ženska, ki sta šla mimo, sta ga začudeno, skoraj prestrašeno pogledala. Sine je to opazil.

— Mislita, da sem pijanec ali norec. Naj mislita! Ne mogla bi me razumeti, ko bi jima tudi vse povedal. Nihče bi me ne razumel! Vsi, vsi smo gomazeča sodrga! Poznam ljudi! Tisoč njihovih zgodb je zapisanih v mojih aktih. Občutljivi so, trepečejo za zunanji videz, drugega jim ni mar! Nikoli niso niti skušali biti pošteni. Jaz sem vsaj poskušal. Veroval sem v neko poštenje, v nekakšen abstrakten pojem in sem pozabil pri tem, da smo samo ljudje... —

— Blede se mi in zares sem pijan, — si je rekel trenutek kasneje in se odtrgal od izložbe. — Ljudje smo pač ljudje. Vsi: Jaz, Beti, Vlasta, doktor Ažman. Vsak išče svojo srečo in pri tem se naša pota križajo. Kadar človek misli, da je najbolj odkrit, najbolj laže. Laže samemu sebi, in to je najgnusnejša laž. Jaz sem lagal sebi, ko sem si dopovedoval, da nikakor ne morem več živeti z Beto, lagal sem si, ko sem si zatrjeval, da ljubim Vlasto, lagal, ko sem se prepričeval, da bom zmeraj skrbel za Piko in storil zanjo vse, da bo postala srečen človek. Vlasta si je lagala, ko si je dopovedovala, da bo srečna, če bo le imela dovolj parov nylon nogavic in bo mogla zahajati v bar. Beti laže sebi, ko išče vsebino svojega življenja v verski sekti, Ažman laže, ko se ukvarja z indijsko filozofijo in spiritizmom, morebiti si celo Pika laže! Ne, Pika ne laže! Zdaj še ne! Zdaj še ne! —

Trudno je stopal pod svetilkami in se komaj motno zavedal, da mora domov. Morebiti bi bilo bolje, ko bi zavil v bar in ostal tam do jutra? Ne. Tudi bar se mu je gnusil. Preden se je zavedel, se je znašel na začetku ulice, v kateri je stanoval. Ni bil več pijan, samo izgubljen v nekakšnem labirintu, iz katerega je mukoma iskal poti in trdno odločen, da mora zadevo z Vlasto privedi do konca.

Vlasta je bila že doma. Na mizi je čakal narezek in v porcelanastem vrču se je hladil čaj. Prišla je malo pred njim, niti preoblekla se še ni. Očitala mu je, da se je spet nekje zamudil in da nikoli ne pride pravi čas k večerji. Ona da se je že naveličala večnega čakanja. Sine je sedel in zlovolljno zamrmral:

»Navadno čakam jaz tebe. Zakaj bi ne smelo enkrat biti drugače?«

»In še pijan si povrh!« je vzkripela.

»Pijan?« Sine se je zasmejal. »Že mogoče. Pijan sem od sramote, ki mi jo nakopavaš.«

Stopila je k oknu in se z obema rokama naslonila na polico. Ko je tako stala, je Sine opazoval njene izzivalno lepe boke in polne prsi, ki so se ji nemirno dvigale pod svileni bluzo. Prvič je začutil, da ga njena lepota pušča hladnega. — To je dobro, — si je rekel. — Nocoj me ne bo premagala. —

»Ali spet začenjaš?« je vprašala ona.

»Rad bi vedel, kje si bila popoldne. Toda ne pripoveduj mi tistih laži, da si bila v trgovini, pri šivilji, na razstavi. Ono drugo povej, to, kar je poglavitno!«

»Nisem več otrok, da bi se morala zagovarjati za vsak korak,« je rekla ledeno in ga sovražno gledala.

»Otrok ne, pač pa moja žena. Pravico imam vedeti, kod hodiš.«

Čakal je in ona ga je gledala. Počasi je z njenega obraza izginjala narejenost, kakor bi ji nekdo snemal krinko. Za trenutek je bila videti naravna in odkrita. Sine ji je v očeh prebral željo, ki jo je že prej večkrat videl, da bi mu vse povedala, da bi bilo vsega konec. Tokrat se ni ustrašil, hotel, moral je slišati resnico. Mirno je rekel:

»Vlasta, saj že dolgo vem. Zakaj mi prikrivaš? Nobenih scen ti ne bom delal, saj me poznaš! Ni prav, da si se odločila lagati se!«

»Zmeraj mi delaš scene,« je rekla.

»Morebiti sem jih res, toda nocoj ... Jasnosti potrebujem, Vlasta! Zakaj hočeš še naprej lagati?«

Stala je pri oknu, kakor bi bila okamenela. Vsa se je spremenila. Nič več ni igrivo razkazovala svoje lepo telo, nič več ni skušala vplivati na Sineta.

»Nočem lagati,« je rekla.

»Torej si bila z Goršičem?«

Sekunda molka, dolga kakor večnost. Sinetov pogled je visel na njej, kakor bi ga prikoval, ni ga mogel odtrgati. Ona je v grozi razprla oči.

»Kaj mi hočeš?« je kriknila.

»Kaj hočeš ti?« je rekel Sine in zdelo se mu je, da je to spregovoril nekdo drug, tako tuj mu je bil lastni glas.

»Nič...«

»A jaz vem, kaj hočeš!« Sine je vstal in je stal pred njo kakor razjarjen tiger. »Hočeš imeti ljubčka in živeti pri meni, hočeš, da bi ti jaz plačeval račune, da bi s svojim imenom pokrival tvojo sramoto, da bi...«

Vlasta je otrpnila pod njegovim težkim pogledom. Nagonsko je dvignila roke, kakor bi se hotela braniti udarcev.

— Kriva je, zato se boji, — je v drobcu sekunde spreletelo Sineta. Njen strah ga je čudno razdražil. Vzdignil je roko in udaril.

»Vlačuga!«

Udarec je nekaj pretrgal na dvoje. Vlasta je kriknila, da je šlo do mozga. Sine je hlastal za zrakom, kakor bi ga dušilo. Potem je stekla mimo njega in slišal je, kako je z nervozno naglico, kakor v smrtnem strahu, odklepala vrata. Nato je tekla po kamnitih stopnicah z naglimi skoki preganjane živali. Takoj zatem so vrtna vrata presunljivo zacvilila v tečajih. Sine je razumel, da je odšla.

Stal je sredi sobe in ni mogel razumeti tega, kar se je odigralo pred nekaj trenutki. Toda vedel je tudi, da ne bi moglo biti drugače. Moralo se je zgoditi.

— Zdaj je torej končano, — se mu je utrnilo v trudnih možganih. Čutil se je smrtno trudnega. Počasi, z drsajočimi koraki je šel v pred-sobo in zaklenil vrata, ki jih je Vlasta pustila odprta.

V

Sine je sedel v svoji pisarni, kadil in prisluškoval ropotu pisalnega stroja. Živo je videl pred seboj Ado v klotasti pisarniški halji, z očmi, ki se ne spremenijo, kadar govori z moškimi, in s strogo počesanimi, gladkimi, sivimi lasmi, zvitimi v klobčič. Sijajna uradnica, da bi nikjer ne našel boljše. Niti misliti si ni mogel, da bi jo zamenjal z drugo. Bolje pozna njegove kliente kot on sam, zanikrnim plačnikom pošilja opomine, ne da bi jo moral opozarjati, in sestavlja tožbe, da bi jih sam ne mogel bolje. Avtomat, odličen avtomat. Morebiti je nekoliko dolgočasna, toda dobro je vedeti, da se smeš popolnoma zanesti nanjo. Sine je dopoldneve spet prebil na sodišču, popoldne pa je lahko mirno posedal v pisarni, prebiral spise, čakal klientov ali pa brez misli strmel v pročelje hiše na drugi strani ulice, ki jo je natančno poznal od hišnikovega stanovanja v kleti do podstrešne sobice v četrtem nadstropju, kjer je vsak dan sedel kuštrav študent, si ril z rokami po laseh in se najbrž pripravljajl za izpit. Na ulico ni videl, ker so bila njegova okna do polovice slepa, zato ni mogel gledati ljudi, ki so hodili mimo. Sicer pa bi videval vsak dan iste obraze. V mirnem zatišju, ki je bilo kakor nalašč za odvetniško pisarno, se je le redko zgodilo kaj posebnega. Sinetu se je zdelo, da je tu varno, pravzaprav celo prijetno. Tok, ki ga je pograbil in ga nekaj časa vlekel s seboj, ga je vrgel spet na breg.

Znova se je vživljal v svet starih zelenih prevlek, predalov s skrbno razvrščenimi sodnimi akti, v podrobnosti krajine na steni in star oljnati portret svojega očeta. Ko se je nekoč zagledal v lice starega moža, se mu je zazdelo, da mu postaja podoben.

Zunaj je pripekalo poletno sonce, v pisarni pa je bilo hladno. Sine je pogledal na uro: zdaj bi morala priti Pika. Obljubil ji je, da bosta šla skupaj na Ljubljano. Čez pet, deset minut bo bežno potrkala na vrata in planila v sobo kakor vihra.

— Očka, že spet nisi pripravljen! Nikoli nisi točen! —

Sine bo odgovoril:

— Že grem, Pika, že grem! Ničesar ne bova zamudila! —

Bilo je prijetno misliti na to in čakati. Ropotanje pisalnega stroja je povzročalo, da so mu bile misli rahlo dremave. V takem vzdušju je dobro vedeti, da nisi izgubil vsega. Pika, da, Pika mu je ostala.

Zima in pomlad sta bili daleč za njim in vse skupaj je bilo podobno morečim sanjam. Odmaknilo se je. Sine je nerad mislil na vse tisto. Pravzaprav mu je odleglo že tisti večer, ko je Vlasta šla. Naslednje jutro si je z rdečim svinčnikom zaznamoval na koledarju datum, kdaj bo vložil tožbo za razvezo zakona. Prvič v življenju je ravnal v lastni zadevi kot preizkušen pravnik. Vedel je, da se med njim in Vlasto ne more nič uravnati in da je najbolje, če je vsega konec. Ko se je nekega dne vrnil domov, je našel Vlasto pred vrati. Boječe ga je pozdravila in rekla, da je prišla po svoje stvari. Spodaj jo čaka postrežček, da ji bo odpeljal kovčke.

— Prosim, — je vljudno rekel Sine in ji odprl vrata kakor tujki.

Potem je stal zraven nje v spalnici in gledal, kako je jemala iz omare obleko in vsakovrstno pisano šaro, svilene rutice, šale, trakove in ceneni nakit in kako je vse to s hlastnimi, nervoznimi kretnjami tlačila v kovček, brez vsakega reda. Sledil je kretnjam njenih rok in prepoznal svetlosivi kostim, ki ga je imela takrat ob morju, še preden sta se poročila, nato lahke črne čeveljčke z visokimi petami, v katerih je najraje plesala. Gledal je, kako je jemala v roke ogrlico iz umetnih biserov, ki si jo je pripenjala za gledališče, in nato množico torbic vseh barv in oblik. Vse to je bilo del nje same in nekaj časa je bil tudi on tesno povezan z vsemi temi predmeti. Za trenutek se mu je zasmilila in obrnil se je, da bi šel, potem pa si je dejal, da se mora z njo domeniti do konca in je rekel:

— Upam, da se bova na sodišču zlahka pomenila. Odškodnine ti ne nameravam plačevati. Če misliš na odškodnino, bom prisiljen vložiti drugačno tožbo in zakon bo razvezan po tvoji krivdi. —

— Nisem mislila na odškodnino, — je rekla in se še globlje sklonila nad kovček. Sine je opazil na njenem licu podplutbo, to je bilo od udarca.

— Žal mi je, da sem te takrat udaril, — je rekel. — Prišlo je samo ob sebi, ne razumem, kako sem se mogel tako spozabiti, toda zdi se mi, da sem bil v resnici pijan. —

— Saj zdaj je vseeno, — je rekla ona. — In najboljše bo, če se ločiva brez hrupa. Nočem, da bi se o tem govorilo. —

Zložila je svoje stvari in iskala po stanovanju drobnih predmetov, ki jih je pozabila. Sine ji je pomagal in ji prinašal glavnike, krtače za lase, zobne ščetke, stekleničice kolonjske vode. Končno je zaprla kovček. Videti je bila utrujena. Sedla je in spustila roke v naročje.

— Težko ji je, najraje bi ostala, — je vedel Sine. — Tudi Goršič ni tisti, ki bi jo osrečil. Morebiti, ko bi ne bila nikoli poznala mene, tako pa — ne! Prepozno se je odločila zanj. — Glasno pa je rekel:

— Škoda, da se je tako končalo. Pravzaprav sem bil jaz kriv. Moral bi bil vedeti, da nisva drug za drugega. Predvsem bi se ne bil smel nikoli poročiti s teboj. Potem bi bilo za oba lažje. Toda verjel sem, da me imaš rada. —

— Saj sem te imela, — je rekla Vlasta.

Sine je zmajal z glavo. — Želim ti, da bi bila srečna z Goršičem, — je rekel.

— Hvala, — je rekla Vlasta. Zdela se mu je zaskrbljena, skoraj potrta. Vedel je, da se z obžalovanjem poslavlja od udobnega življenja in da ljubezen v njej ni tako močna, da bi to premostila. Obotavljala se je, kakor bi še nekaj čakala. Končno je le morala iti.

Na sodišču je bilo vse zelo preprosto. Nikake senzacije ni bilo. V klopi za poslušalce je sedel samo študent jurist, ki se je pripravljajl za diplomski izpit. Sineta razprava ni vznemirjala. Tokrat ni zraven njega na klopi za stranke sedela Beti v črni obleki, temveč Vlasta, ki stvari ni jemala tako smrtnoresno. Sine je opazil, da celo v tem kritičnem položaju ne more zatajiti ženske v sebi, bila je spogledljiva in igralsko narejena, kakor prve čase, ko jo je spoznal. Ves čas je imel občutek, da se končava nekakšna klavrna komedija, ki ji je sodišče brez potrebe dodalo epilog. Sodnik Ivančič in prisednik, da, celo tipkarica, vsi so odkrito kazali, da jih zadeva dolgočasi in da komaj čakajo konca. Ivančič je zasliševal Sineta kakor spovednik skesanega grešnika, ki se vrača na pravo pot. Tipkarica se je samo zaničljivo namrdnila, ko je Vlasta rekla, da se namerava vnovič poročiti in da od Sineta ne zahteva ničesar, ker otrok, hvala bogu, ni bilo. Ko je Sine držal v rokah odločbo sodišča, da je njegov zakon z Vlasto razvezan,

ni niti za trenutek čutil, da je to pomemben akt. Brezbrižno ga je vtaknil v žep. Nič več ga ni bolelo, ničesar več ni pričakoval in komaj je še mogel razumeti, da je pozimi pretrpel vse muke ljubosumnosti, ki si jih je mogoče izmisliti.

Vlaste po tistem dnevu ni več videl, toda tudi brez tega je vedel, kako živi. Tako, kakor bi bila živela, tudi ko bi njega nikoli ne poznala. Poznal je tako življenje. Soba, ki služi njej in Goršiču za stanovanje, pohištvo, zneseno od vseh vetrov ali kupljeno na obroke, električni kuhalnik v kotu za zaveso. Vlasta teka zjutraj v službo in popoldne kuha, pere in drgne pod. Ampak to ni pomembno. Mnogo ljudi živi tako, pa so kljub temu srečni. Vlasta ne bo srečna. Tudi če bi njega nikoli ne spoznala, bi ne bila. Preveč pričakuje od življenja. Sine je zadnje čase začel razumevati, da je za srečo potrebna neka notranja vsebina, vrednota, ki napolni prazno lupino življenja. To moraš zajeti sam iz sebe. Vedel je to, ker sam tiste vsebine ni imel. Zmeraj je iskal svojo srečo pri drugih, pričakoval je, da mu jo bodo podarili. Zdaj je tega pričakovanja konec.

Beti ... Njena notranjost ni prazna. Zaželel si je, da bi spet živel z njo in bil hkrati vesel, ker se je poročila z Ažmanom. Tako je za zmeraj postavila zid med njim in seboj. Prav je tako. K ženi, ki si jo vzela iz ljubezni, se ne moreš vrniti potem, ko si živel z drugo, kakor bi bil prišel s kratkega potovanja. Zmeraj bi ležala senca med njima. Morebiti bi drug drugemu prizanašala z očitki, toda bolelo bi, in zato je bolje, da je Beti odšla. Končno mu je ostala Pika, Pika, ki se veseli življenja, ker je še tako mlada.

Nekaj dni preden se je Beti poročila, je Pika prišla k njemu. Vse je že vedela, tudi to, da se namerava ločiti od Vlaste. Oprezno je tipala vanj:

— Očka, upam, da mi ne nameravaš pripeljati spet nove mame! —

Sine se je moral zasmejati. — Ne, ne, ne boj se, dekletce. Toda, kako bi bilo, ko bi ... ko bi se jaz vrnil domov? Končno sva lahko tudi sama, Marija bi nama gospodinjala kakor doslej. Kaj praviš na to, Pika? —

Preden je pretekla minuta, je bilo med njima vse dogovorjeno. Sine je počakal v svojem stanovanju, dokler ni Beti odšla, potem se je preselil na svoj stari dom. Beti je bila dovolj uvidevna, da ni silila hčerke, naj gre z njo.

V sprednji sobi so se oglasili koraki. To je Pika! Sine je vstal in segel po suknjiču. Toda skozi vrata je pogledala samo Ada in rekla s svojim globokim, moškim glasom:

»Bi lahko sprejeli stranko?«

»Da,« je rekel Sine, »in če pride Pika, ji povejte, naj trenutek počaka.« Potem se je razgovarjal z zajetnim hišnim lastnikom in pisal. Malo pomembna tožba zaradi stanovalcev, ki nočejo plačevati vodarine. Drobec majhnega, neznatnega življenja, ki je rejenega moža tako zelo razburjal! Sine se ni jezil. Navadil se je takih drobnih zadev, vedel je, da se jih ne bo nikoli rešil. Končno pomenijo zaslužek. Čim več jih je, tem bolje.

Hišni posestnik je odšel, Pike pa še vedno ni bilo. Sine si je prižgal novo cigareto in si dejal, da jo bo oštel. Da se dekletce ne more navaditi reda! Obljubila je, da bo prišla ob treh, zdaj pa je ura že pol štirih!

Od Pike so mu misli ušle nazaj k vsakdanjosti. Vedel je, da se tu ne more nič več spremeniti. Svoj poklic ima in Piko. To dvojje je najvažnejše. Spet živi v svojem starem stanovanju. Pohištvo, ki ga je Beti vzela s seboj, sta nadomestila z novim, ki ga je pripeljal Sine iz svojega stanovanja. Spet je stal v salonu njegov kavč in nad njim je visela kubistična slika. Sine je čutil, kako prijetno se je zjutraj zbuditi in pogledati na oglate ude gole ženske s cvetličnim loncem na kolenih, nato pa stegniti roko po koledarju in premišljati, kdaj bo treba na sodišče in koliko klientov mora ta dan zastopati. Zadovoljen je bil v sobah, polnih starega in novega pohištva, zdaj je bilo stanovanje zares »modernizirano«. Bilo mu je, kakor da se od njegove mladosti ni nič, prav nič spremenilo. Na klavirju so ležali kupi orumenelih notnih zvezkov, iz katerih je igrala še njegova mati, zdaj pa jih je včasih razgrnila Pika in nekoliko nespretno zaigrala Strausov valček. Sine je sedel in jo poslušal. Včasih sta dolgo molčala. Takrat je bilo slišati drsajoče stopinje služkinje Marije, ki je prišla k hiši, ko je bil Sine še otrok, pestovala Piko in se od veselja razjokala, ko se je spet vrnil domov. Vsak dan je čutil, da je vse njegovo življenje prav tako kot okolica, v kateri živi. Mešanica starega in novega. Tak je bil njegov poklic, njegovo stanovanje, njegova pisarna, da, celo njegovi nazori. Nekoč se je skušal temu iztrgati in pobegniti v drug svet. Toda samemu sebi ne moreš pobegniti! To je morda največja človekova tragedija.

Ugasnil je cigareto, se udobno zleklnil po oblazinjenem stolu in si pogladil zaliti podbradek. Dejal si je, da ima komaj šestinštirideset let. To je premalo, da bi se čisto umaknil iz življenja in preveč, da bi živel kakor ljudje mlajše generacije. Nekoliko cinično si je dejal:

— A zakaj bi ne mogel živeti kot drugi? Res, zakaj bi ne mogel! Končno nisem nobena izjema. To sem hotel biti in sem se temeljito zmotil. Račun je bil zgrešen že iz osnovne postavke. Obsojal sem lažno moralo in sem sam zabredel vanjo. Zdaj si ne domišljam več, da sem

boljši, močnejši od drugih. Čisto navadna umazana cunjica sem, kot večina ljudi. Ne vem, ali sem sam temu kriv. Morebiti sem se rodil nekoliko prezgodaj. Razdvojen sem, kakor vsa moja generacija. Nепrestano niham med starim in novim. Najbrž mi je usojeno, da bom tako kolebal do konca. A kljub temu sem lahko zadovoljen. Vse skupaj bi se bilo moglo tudi slabše končati. Pravzaprav sem se rešil le z nekaj grenkimi spoznanji. Prvo je spoznanje, da družbena morala ni prazen pojem. Treba je čuvati njen zunanji videz, drugače prideš v nasprotje s seboj in z okolico. Ažman ali kdo drug bi mi gotovo očital, da je moja sedanja morala umazana. Ne morem nič zato. Izgubil sem dve ženi in si ne bom iskal tretje. Končno povsod lahko najdeš žensko, da se pozabavaš z njo, in ni treba, da bi si iz tega delal tragedijo. Z življenjem je treba skleniti kompromis, mnogo kompromisov. —

Končno je Pika le prišla. Sunkoma je odprla vrata in vsa zadihana obstala na pragu.

»Očka, pohiti!« je zaklicala z zardelimi lici. »Ura bo že štiri! Poznaš, jaz pa bi se tako rada kopala.«

»Kje pa si bila tako dolgo?« jo je strogo vprašal Sine.

»Srečala sem prijatelja, ki me je povabil v slaščičarno. Imeli so izvrsten vanilijev sladoleđ,« je brez zadrege povedala Pika.

Sine si je počasi gladil lase in jo presenečeno gledal. »Prijatelja? Misliš — sošolca?«

»Ne, ne!« Pika se je pristrčno zasmejala. »Sošolci so še pravi otročaji! Nekdo je, ki sem ga spoznala na plesnih vajah.«

»Tako?« je zaskrbljeno rekel Sine in vzel klobuk. »Pojdiva.«

Stopila sta na cesto, na razgreti beton. V zraku je bil zagaten vonj po bencinu in nafti.

»Torej, kaj je s prijateljem?« je znova začel spraševati Sine. »Ga že dolgo poznaš?«

»O, da! Že dva meseca. Večkrat sem plesala z njim.«

Sine je zatajil nasmešek. »Kaj pa počne ta tvoj — prijatelj?«

»Ah, kaj naj počne? Slavistiko študira.«

»Lahko bi mi bila povedala, da imaš prijatelja.«

»Nisem mislila, da pripisuješ stvari tolikšen pomen. Ne, sploh nisem mislila, da bi te utegnilo zanimati.«

»Kako me ne bi zanimalo!« se je razburjal Sine. »Pika, ti si še mlada, ne veš, kaj je življenje...«

Pika ga je stisnila za komolec in se glasno, zvenče zasmejala. Bilo je, kot da je njen smeh priklicala življenje na cesto, ljudje so se ozirali za njo in se tudi nasmihali.

»Ampak, očka! Nehaj vendar! Zdaj so počitnice in moralno vzgojo imam vendar v šoli!«

Sine se je prisiljeno nasmehnil.

— Odkar je moja morala postala ohlapna, sem tako trd z njo, — je mislil. — Lani, ne, še pred pol letom bi jo bil razumel. Zdaj se bojim zanjo. Tistega, čemur sem včasih rekel razumevanje, nimam več. Vem, da ni nič hudega. Zakaj bi Pika ne smela imeti prijatelja? Mladi ljudje so še idealni in ljubezen mladih let je čudovita. A kljub temu moram biti z njo strog! Moram! Ali sem kapituliral pred samim seboj? Filister nisem postal, ne, tega ne. Ali pa sem? Mogoče, že mogoče. —

Zavila sta proti postajališču cestne železnice. Nehote sta se v senčni ulici oba hkrati ozrla za črno tablico z napisom »Odvetnik dr. Ažman« in nato na drugo nadstropje. Okna so bila zastrta z žaluzijami. Pika je utihnila in pospešila korake. Sine tudi.

— Kako neki Beti živi? — se je vprašal. — Mučila se bo pri Ažmanu. Naveličala se bo njegovega teozofskega krožka, naveličala tiste verske sekte. Pravzaprav je čudno, da še dandanes obstajajo take stvari. Kdor ne vidi za kulise, bi zlahka verjel, da je življenje sončno in premočrtno. Tako kot ta ulica in ljudje, ki hodijo po njej. Na prvi pogled se zdi, da bi vsakemu lahko z obraza prebral dušo. A zdi se, da ljudem premočrtnost ne ugaja. Zatekajo se k sleparijam najcenejše vrste, da bi našli nadomestilo, vsebino, s katero bi napolnili svojo prazno notranjost. Beti je samo po moji krivdi zašla na to pot, toda vrnila se ne bo. Ona se ne zna vračati, niti gledati nazaj. Tako sem končno kriv tudi njene tragedije... —

Na tramvaju sta vso pot molčala. Oba sta mislila na Beti, vsak po svoje. V nečem so se njune misli ujemale: Oba sta mislila nanjo z obžalovanjem. Pika se je spominjala kratkih obiskov pri njej in čudno hladnega materinega vedenja. Vse okrog matere je postalo tako ledeno mrzlo, kakor da veje hlad s polic, na katerih so se kopičile debele knjige brezstrastne indijske filozofije. Oživel je šele, ko sta se znašla v kopalnišču. Bilo je kakor v mravljišču in v mivki so se lenobno pretegovala od sonca zarjavela telesa. Sine in Pika sta šla k vodi. Nenedoma se je Pika ustavila in prijela očeta za roko.

»Tamle vidim tvojo nekdanjo,« je rekla.

Sine se ni ozrl.

»Tamle je, tik ob vodi in nekdo je z njo, najbrž njen drugi mož,« je zlobodrala Pika. »Tista v modri kopalni obleki brez naramnic! Črna očala ima.«

Sine se še zmeraj ni ozrl in Pika je utihnila.

Ob bregu je ležal Lado, zraven njega je sedela Vlasta, zajemala mivko in jo skušala obdržati v dlaneh, toda siknila ji je skozi prste kakor voda. Opazila je Sineta in Piko in se zdrznila. Zamišljeno je gledala za njima, ko sta utonila med množico.

Lado se je obrnil, se nasmehnil in ji pogledal v obraz.

»Ali ni življenje lepo, Vlasta?« je rekel z glasom človeka, ki je prepričan, da je zgrabil svojo srečo in jo trdno drži.

»Lepo,« je medlo, brez prepričanja odgovorila Vlasta. Znova je zajela v pesek in stisnila dlani, toda sipka mivka ji je uhajala, dokler nista ostali roki prazni.

Vlasta je zajemala znova in znova ...

EINO LEINO: FINSKE BALADE

TEMNI

Temni plod naročja žene,
že ob rojstvu ves prestrašen,
vsepovsod je le strahove,
zlobne duhovine gledal,
dobrih videl ni nikoder.

Čredo past ga pošlje mati.

Vrne se pastir iz gozda
ves prepaden v dom očetni;
v strahu se ježe lasje mu:
»Ljuba mati, o, nikar več
črede past me ne pošiljaj!
Vrag čepel je v širnem barju,
v pušči večče so rezgale,
črti z njimi so divjali,
duh zemlje iz tal kipel je.«

Dečko res ni za pastirja. —
Pošljejo loviti ga ribe.